

825

U-84

= 378 =

99

1964

825

U-84

06 AUG 2010

ՆՈՐ ՇԱՐՔԻ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

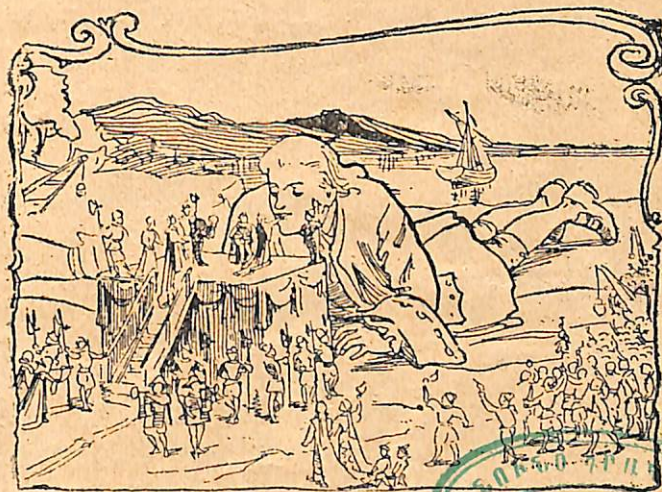
-6 NOV 2011

ՍՈՒԻՔԹ

ԿԻՒԼԻՎԵՐԻ ԶԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ի ԼԻԼԻՓՈՒԹ

ԳԱՃԱՃՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագր. Փ. ՓԷԼԹԷԵԱՆ ՆԻ ԸՆԿ.

1932

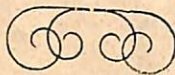
264038

Սուիժը, որ ապրած է 1667-1745, ամենեւնի ժողովրդական հեղինակներէն մէկն է, ոչ միայն Սնգլիոյ, այլ եւ աւստրիական բոլոր երկրներուն մէջ:

Իրաւաբէր ըսուած է թէ իր գլուխ գործոցը, Կիւլիվէրի ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ, ամեն հասակի, ամեն իւրիքի եւ ամեն ժամանակի ընթերցողներու գործածութեան յարմար գիրք մըն է:

Ծնողները հանդիմով պիտի կարդան զայն, եւ իրենց զաւակներուն պիտի քսեն թէ ասոր մէջ հանճարեղ ֆենադասութիւն մը կը տեսնեն մարդկային ընկերութեան, անոր բերութիւններուն եւ այլանդակ սխալանքներուն:

Տղաները հանդիմով պիտի զգան այս հրաշապասում դէպքերէն, որոնք կը շահագրգռեն եւ զարմանի կը մասնեն զիրենք, եւ պիտի շարունակեն զուարճանալ սնունդով, մինչեւ որ հասնին այն հասակին երբ ի վիճակի ըլլան հասկնալու եւ գնահատելու զանոնք:

2991-2010

ԿԻՒԼԻՎԵՐԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻԼԼԻՓՈՒԹԻ ԵՐԿԻՐԸ

Ա.

ՄԵԿՆՈՒՄ ԵՒ ՆԱԽԱՐԵԱՌԹԻՒՆ

Հայրս փոքրիկ ստացուածք մը ունէր Նովինկէմի կոմսութեան մէջ, և հինգ զաւակի տէր էր, որոնց հերորդն էի ես: Իբրեւ աշկերտ գրուեցայ Մր. Ճէք Պէյդաի, Լոնտոնի նշանաւոր բժիշկին քով որւէն մօտ մնացի չորս տարի: Յետոյ ես ալ բժիշկ եղայ յաջորդաբար քանի մը նաւերու մէջ, և վեց տարի շարունակ ճամբորդութիւններ ըրի Արեւմտեան և Արեւելեան Հնդկաստան^(*) և կրցայ քիչ մը աւելցնել հարստութիւնս:

Նաւապետ Ուիլերմ Փրիդորդ առաջարկած ըլլալով ինձ իրեն ընկերանալու Խաղաղական Ովկիանոսի մէջ ընելիք մէկ ճամբորդութեան, նստայ իր Աղլանդիի նաւը, որ առաջատար պարզեց և Պրիդորէն ճամբայ ելաւ 1699 Մայիս 4ին: Մեր ճամբորդութիւնը սկիզբները շատ խաղաղ եղաւ: Բայց Արեւելեան Հնդկաստանէն անցնելու տառն սատակ փոթորիկի մը բռնուեցանք, որ մղեց մեզ Վան-Տիէմէնի^(**) դամաքին հիւսիս-արեւմուտքը: Մեր նաւաստիներէն տասներկու հողի մեծած

(*) Արեւելեան Հնդկաստան անունով կը ճանչցուին Սոմաի կղզիներու Հոլանտական գաղթավայրերը, նախաւ արեւելեան Ասիոյ մէջ:

Արեւմտեան Հնդկաստան անունը տրուեցաւ նախապէս Ամերիկայի որովհետեւ Քրիստափոր Բոլոմպոս այն տեսնելու ցամաք ելած ատեն, երկրի տարածութեան մասին ոչնեցած տկար գաղափարէն խաբուելով, սկիզբները կարծեց թէ իր գտած երկիրը Հնդկաստանի մէկ երկարած գոյն էր պարզապէս:

(**) Թաւմունին կոչուած կղզին, Խաղաղական Ովկիանոսի մէջ:

էին տարապայման յոգնութեան և վնասակար սնունդ ատեն-
լու հետեանքով, և միւսներն ալ չատ տխուր վիճակի մէջ
կը գտնուէին: Նոյեմբեր 5ին, մատակարարատ օր մը, նաւա-
տինները նշմարեցին ժայռ մը, որ նաւէն հազիւ վախժուոն գր-
կաչափ հեռու կը գտնուէր: Այնչափ սաստիկ էր հովը, որ հա-
զիւ վայրկեան մը վերջ, չիտակ աչդ ժայռին վրայ քշեց նաւը,
որ ձեղքուեցաւ: Նաւատարներէն հինգ հոգի և ես նաւակ մը
իջուցինք ծովը, և միջոցը գտանք հեռանալու թէ նաւէն և
թէ ժայռուտէն: Բայց հազիւ կէս ժամ վերջը հիւսիսային
բուռն քամի մը շրջեց մեր նաւակը:

Չգիտեմ թէ ինչ եղան նաւակին մէջի իմ ընկերներս,
կամ ժայռին վրայ սպաստանողները և կամ նաւուն մէջ մնա-
ցողները, բայց կարծեմ թէ ամէնքն ալ կորան: Իսկ ես ըստ
բաղլին կը լսեցի, հովին և մակընթացութեան մղումով
դէպի ցամաք քշուելով: Յաճախ սրունքս վար կը կախէի, ա-
ռանց սակոյն յատակը հասնելու, վերջապէս, այն վայրկեա-
նին որ դրէթէ ու ժառպառ, պիտի դադրէի պայքարելէ, ոտքս
ցամաքին հասաւ: Ծովուն մէջ գրեթէ կէս փարսան տեղ քա-
լեցի ծովեղերը հասնելէ առաջ, և վերջապէս այնտեղ ոտք
կոխեցի իրիկուն ժամը 8ին միջոցները: Քառորդ փարսանի
չափ տեղ ալ քաղեցի, առանց գտնելու ո՛ր է ընակիչ կամ
տուն մը, կամ գոնէ այն աստիճան տկար էի որ ես չտեսայ:
Ծայրայեղ յոգնութիւն մը, տաքը, և կէս շիշ օդի զոր խմեր
էի նաւէն ելլելէ առաջ, այս ամէնը քունի մղեցին զիս: Պառ-
կեցայ կանաչ խոտին վրայ որ չատ նուրբ էր, և քնոցայ
խորունկ քունով մը որ իբր ինը ժամ տեւեց, այն աստիճան
անուշ քուն մը սրուն նմանը չեմ վայելած անկէ ի վեր:

Բ.

ԽՈՒՍԱՋԻՆ ԶԱՐՄԱՅՈՒՄՍ — ԳԵՐԻ

Երբ անթնացայ, լուսնալու վրայ էր: Փորձեցի ոտքի ել-
լել, բայց անկարելի եղաւ ինձ տեղէն չարժիլ: Կանակի վը-

րայ պառկած էի, և նշմարեցի որ թեւերս և ծունկերս ամուր
մը կապուած էին գետնին: Նոյնպէս՝ մազերս որ խիտ և եր-
կայն էին: Զգացի նմանապէս չատ նուրբ թելեր, որոնցմով
կապուած էի անութիւնէս մինչև սրունքներս: Վեր միայն
կրնայի նայիլ. արեւ կը սկսէր սաստիկ տաքնալ և իր ճառա-
գայթները կը խողտացնէին աչքերս: Շուրջս խառնաչփոփ աղ-
մուկ մը լսեցի, բայց գտնուած դիրքիս մէջ երկինքը միայն
կրնայի տեսնել: Շատ չանցած ձախ սրունքիս վրայ բանի մը
չարժիլը զգացի, և այս բանը կուրծքիս վրայ մեղմիւ յառա-
ջանալով բարձրացաւ գրեթէ մինչև իմ ծնոտս: Կարելի եղա-
ծին չափ վար նայեցայ, և տեսայ մարդկային փոքրիկ արա-
րած մը, առ առաւելն վեց ըթաչափ բարձրութեամբ, ձեռքը
նետ մը և աղեղ մը բռնած, և կապարձ մը՝ կոնակը: Միեւ-
նոյն ժամանակ զգացի որ առնուաղն քառասուն հատ միեւ-
նոյն արարածներէն կը հետեւէին առաջինին: Խորունկ դար-
մաղումի մը մէջ ինկած էի, և սկսայ այն աստիճան սոսկալի

Երբ արթնցայ, ինքզինքս պառկած գտայ՝ ամուր մը կապուած
գետինին:

աղաղակներ արձակել որ ամէնքն ալ սարսափահար փախան։ Վերջէն իմացայ թէ անոնցմէ մէկ քանին իմ մարմինիս վրայէն դետին ցատկելու ատեն ինչպիսի վիրաւորուած են։ Այսու հանդերձ չառ չանցած անոնք նորէն եկան, և իրենցմէ մէկը համարձակեցաւ այնքան մօտենալ որ կրցաւ կատարելապէս տեսնել իմ դէմքս, և ձեռքերն ու աչքերը ի նշան հիացման վեր առնելով թիթու բայց յստակ ձայնով մը պոռաց։

— Հեփնաւի տեղով։

Միւսներն ալ քանի մը անգամ կրկնեցին միեւնոյն բաները, բայց այն ատեն չհասկցայ ատոնց իմաստը։ Այդ ժամանակամիջոցին ես տարածուած կը մնայի, զարմացումի ու քիչ մըն ալ մտահոգութեան մասնուած, ինչ որ զիւրա՛տու կնայի է անշուշտ ընթերցողին համար։ Վերջապէս ինքզինքս աղատելու համար ճիգ մ'ընելով, յաջողեցայ խզել ձախ թեւս գետնին կցող կապերը, և հանել գետնը զարնուած ցիցերը, որովհետեւ ձեռքս մինչեւ դէմքս տանիլ յաջողելով հասկցայ թէ ի՞նչ միջոցով կրցեր էին զիս գետնին կապել և գերի ընել իրենց։ Միեւնոյն ժամանակ, բուռն ցնցումով մը որ սաստիկ ցաւ պատճառեց ինծի՝ քիչ մը թուլցուցի ձախ կողմի մազերս կապող կապերը, որով կարելի եղաւ դուրսս քիչ մը մէկ կողմ դարձնել։

Բայց փոքրիկ արարածները անգամ մըն ալ յաջողեցան փախչիլ, իրենցմէ մէկ քանին ձեռք անցընել կրնայիս առաջ։ Յետոյ սկսան սուր աղաղակներ արձակել, և երբ աղմուկը դադրեցաւ, լսեցի որ իրենցմէ մէկը կը պոռար։

— Թօսեօ Թօնաֆ։

Անմիջապէս զգացի որ ձախ ձեռքս կը ծակծկուի հարիւրաւոր նեւերով, որ ասեղներու պէս կը խալթէին։ Ասկէ զատ ուրիշ նեւաձգութիւն մը ըրին օդին մէջ, ինչպէս մենք ուսմբեր կ'արձակենք Եւրոպայի մէջ։ ատոնցմէ մէկ քանին կարծեմ թէ ինկան մարմինիս վրայ, (թէեւ ես բան մը չզգացի), և ուրիշներ՝ դէմքիս վրայ զոր անմիջապէս ծածկեցի ձեռքովս։ Երբ նեւերու այս անձրեւը դադրեցաւ, սկսայ հե-

ծեծել վիշտս և ցաւս, և նորէն աշխատեցայ աղտուել։ Այն ատեն առաջինէն աւելի բուռն նեւաձգութիւն մը ըրին, և այդ սղախիկ արարածներէն մէկ քանին փորձեցին մարմինս ծակել իրենց նիզակով։ Բայց բարեբախտաբար կաշիէ հագուստ մը հագած էի, որմէ ներս թափանցել չկրցան։ Հետեւապէս այն համոզումն եկայ թէ լաւագոյն պիտի ըլլար հանդարտ կենալ։ Քանի որ ձախ թեւս քակուած էր արդէն, աւելի զիւրին պիտի ըլլար աղտուութիւն ձեռք ձգել։ Գաղով այդ բնակիչներուն, իրաւամբ ինքզինքս ի վիճակի կը նկատէի չափուելու աւելի բազմաթիւ բանակներու հետ զոր կարող պիտի ըլլային իմ վրայ զրկել, եթէ բոլորն ալ միեւնոյն հասակն ունէին։

Գ.

ՏԲԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐ ՄԵՂՄԱՆԱՆ

Բայց ճակատագիրը ուրիշ կերպով տնօրինեց իմ բազդս։ Երբ այդ մարդիկը նշմարեցին թէ հանդարտ կը մնամ, դադրեցան զիս նեւաձգութեան ենթարկելէ, բայց լսած աղմուկէս հասկցայ թէ իրենց թիւը կ'աւելնար։ Ինձմէ իբր երկու ձեռքաւի հետու աջ ականջիս ճիշդ դիմացը աղմուկ մը լսեցի ժամու մը չափ, աշխատութեան մէջ գտնուող մարդու մը աղմուկին նման, և գլուխս քիչ մը այն կողմ դարձնելով, — որչափ որ գետնը զարնուած ցիցերը և մազերս անոնց կցող կապերը թոյլ կուտային —, տեսայ որ գետնէն իբր մէկուկէս ոտք բարձրութեամբ բեմ մը կը կանգնուէր, որուն վրայ այդ բնակիչներէն երեք չորս հոգի կրնային կանգնիլ, և որուն վրայ ելլելու համար երկու երեք սանդուխներ կային։

Այդ բեմին բարձունքէն, իրենցմէ մէկը, որ ինծի թուեցաւ թէ բարձր զիրք ունեցող մէկն էր, ինծի բաւական երկար ճառ մը խօսեցաւ, որմէ բառ մը չհասկցայ։ Բայց պէտք է ըսեմ որ այդ անձնասրբութիւնը խօսքի սկսելէ առաջ երեք անգամ պոռացած էր։

— Լանկիօ տեղով սան։

(Այս բառերը և ասիէ առաջ յիշած բառերս յետոք կրկնուեցան և բացատրուեցան ինծի:)

Այդ բառերուն վրայ, տեղացիներէն յիսուն հոգիի չափ անմիջապէս եկան կտրեցին դուռնիս ձախ կողմը գետնին կցող

Բուն շարժումով մը յաջողեցայ կտրել ձախ թեւս կապող կապերը... բայց պզտիկ մարդիկները յաջողեցան անգամ մըն ալ փախչիլ:

թիւերը, ինչ որ թողարկեց ինծի գլուխս քիչ մը դէպի աջ գարձնել, և զիտել խօսիլ սկսող անձը և անոր շարժումները: Միջին տարիքով և իրեն ընկերացող միւս երեք անձերէն աւելի բարձր հասակով անձ մըն էր: Այդ երեքներէն մէկը մանկաւիկ մըն էր, որ անոր հաղուստին քղանցքը կը բռնէր, և միջնամատէս քիչ մը աւելի բարձր հասակ ունէր, միւս երկուքը անոր երկու կողմը կը կենային անոր օգնելու համար: Ընթացող ընթացքով մը երեւոյթը ունէր, և կրցայ հասկնալ թէ իր ճատին մէջ կը խառնէր սպառնալիքներ, խոստումներ և գութի ու բարութեան խօսքեր: Պատասխանեցի մէկ քանի բառով, և խոնարհ հպատակութեան չեղաով մը, ձախ ձեռքս և երկու աչքերս բարձրացնելով դէպի արեւդակը, իբր թէ զայն վկայ բռնելու համար: Յետոյ, անօթութենէ գրեթէ մեռնելու վիճակին հասնելով, — որովհետեւ նաւէն ելլելէս ի վեր բան մը կերած չէի — քանի քանի անգամներ մատս բերանս զրի, հասկցնելու համար թէ մնունդի պէտք ունէի:

ԻՄ ՆԱԽԱՃԱՇՍ

Հիւրկօն կամ մեծ Տէրը շատ լաւ հասկցաւ միտքս: Բեմէն վար իջաւ և հրամայեց որ իմ երկու կողմերս մէկ քանի սանդուղներ դնեն, որոնց վրայ եղան բնակիչներէն իբր հարիւր հոգի, որոնք ձամբայ եղան մինչեւ իմ բերանս, բռնաւորութեամբ միտով լեցուն սակառներով, որոնք բերութեամբ էին թագաւորին հրամանով: Մէկէ աւելի կենդանիներու միտ կար տառնց մէջ, բայց չկրցայ տառնց համէն որոշել թէ ինչի՞ միտ էին. սրունքի, մէջքի միտեր կային, ոչխարի միտ պէս պատրաստուած և համեմուած, բայց արտօնող թեւէն աւելի մանր: Ատոնցմէ երկու երեքը մէկ պատառ ըրի, և մէկ անգամն բերանս նետեցի երեք հաց, որոնց խաբաքանչիւրը հաղիւ հրացանի գնդակի մը մեծութիւնն ունէր: Ինծի տուին ամէն ինչ որ կրցան, հաղարու մէկ ձուկերով յայտնելով իրենց

գարմացումն ու հիացումը՝ իմ վիթխարի հասակին և ախորժակին համար։ Նշանացի հասկացուցի թէ խմելիք կ'ուզեմ. անոնք իմ ուտելու կերպէս հասկնալով որ փոքր քանակութեամբ բմակելի ինծի չպիտի բաւէ, և մտացի ժողովուրդ մըն ալ ըլլալով. հրելով հրմշակելով մինչև իմ ձեռքիս հասողութեան մօտ բերին իրենց ունեցած ամենախոշոր տակառներէն տակառ մը զինի, և անոր կափարիչը կտորեցին։ Գրեթէ մէկ ումպով իմեցի ամբողջ տակառին պարունակութիւնը, ինչ որ դժուար բան մը չէր, որովհետև հազիւ կէս չիշ զինի կը պարունակէր և Պուրկոնիի զինիի ճաշակն ունէր բայց աւելի համեղ։ Երկրորդ տակառ մըն ալ բերին, զոր նոյնպէս իմեցի, և նշանացի հասկացուցի որ ուրիշ մըն ալ բերեն, բայց ալ չունէին ուրիշ։

Երբ այս հրաշալիքները ի գործ գրի, սկսան ուրախութեան աղաղակներ արձակել և պարել կուրծքիս վրայ, քանի քանի անգամ պոռայով. «Հեքիման սեկուլ», ինչպէս բրած էին նախապէս։ Ինծի նշան բրին որ գետինը ձգեմ երկու տակառները. բայց հոգածու դանուկեցան զգուշացնելու ամբողջ որ հետուն կենայ՝ պոռայով. «Պօրայ միւլօլա», և երբ տակառները տեսան օդին մէջ, նորէն սկսան իրենց նախկին աղաղակը արձակել. «Հեքիման սեկուլ»։

Ե.

ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՓՈԽԱԳՐՈՒՆԵՅԱՅ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՐ

Պահ մը ետքը, երբ տեսան որ ալ ուտելիք չեմ պահանջեր, բարձր գիւրքի տէր անձնատուրութիւն մը, որ նորին Կայսերական Վեհափառութեան կողմէ զրկուած էր, դէպ իմ կողմն յառաջացաւ, և մատովը ցոյց տուաւ ճամբան. մայրաքաղաքին, որ իր քառորդ փարսախ մը հետուն կը գտնուէր, և որ փոխադրուիս որոշուած էր Ն. Վեհափառութեան նախագահութեամբ դումարուած Խորհուրդի մը մէջ։ Նշանացի հասկացուցի թէ կը բաղձայի աղառ արձակուիլ։ Ըսածս չատ

լաւ հասկցաւ, որովհետև գլուխն օրօրեց մերժումի ձեւով, և ձեռքովը հասկացաւ թէ այնտեղ պիտի գրուիմ իրբեւ գերի։

Ասոր վրայ, Հիւրկօն և իր հետեւորդները հեռացան. գրեթէ ութ ժամ քնացայ, որովհետև բժիշկները՝ կայսեր հրամանով՝ քնարեւր զեզեր գրեթէ էին գինիին մէջ։

Կ'երեւայ թէ այն վայրկեանին որ գիտ տեսած էին՝ գետնին վրայ քնացած, անմիջապէս տեղեկութիւն հաղորդուած էր կայսեր, որ յետ խորհրդակցութեան որոշեւ էր որ գետնին կապուիմ քիչ առաջ պատմուած եղանակով, (ինչ որ կատարուած էր գիշերը՝ մինչ ես կը քնանայիս)։ Որոշուեւ էր նաեւ որ առատ ուտելիք ու իմեցիք զրկուի ինծի, և անմիջապէս մասնաւոր մեքենայ մը պատրաստուի՝ զիս մայրաքաղաք փոխադրելու համար։

Այս իշխանը չատ մը մեքենաներ ունի՝ անիւներու վրայ հաստատուած՝ ծաւերու և ուրիշ խիստ ծանր բեռերու փոխադրութեան յատկացուած։ Յաճախ իր մարտանաւերը շինել կուտայ, (որոնցմէ մէկ քանին ինը ոտք երկայնութիւն ունին), այն անտառներուն մէջ իսկ ուր կը բուսնին առանց շինութեան յատկացուած ծաւերը, և յետոյ դանձր ծով փոխադրել կուտայ նոյն մեքենաներուն միջոցով։

Հետեւաբար անմիջապէս գործի սկսան հինգ հարիւր ատաղձագործներ և ճարտարագէտներ, որոնք պիտի ստարառնէին մինչև հիմայ իրենց շինաներէն ամենէն մեծ մեքենան։ Ասիկա գետինէն երեք բութաչափ բարձրութեամբ, եօթը ոտք երկայնութեամբ և չորս ոտք լայնութեամբ և քանակեալ անիւներով սալ մըն էր։ Այն աղաղակը զոր լսեւ էի, արձակուած էր այս մեքենան ժամանած տակն, որ շարժիլ սկսած էր իմ այդ երկիրը գալէս չորս ժամ ետքը, և որ վերջապէս բերուեցաւ իմ գտնուած տեղս։

Բայց գլխաւոր դժուարութիւնը եղաւ զիս այդ մեքենային վրայ քշել։ Ասոր համար ութսուն ձողեր անկուկեցան՝ իւրաքանչիւրը մէկ ոտք բարձրութեամբ, և ծրարներու առատանի հաստութեամբ չատ ամուր չուաններ՝ օղակներու

միջոցաւ կցուեցան այն կապերուն, որով գործաւորները չբռնապատած էին՝ մարմինս, սրունքներս, վիրս և թեւերս:

Ինը հարիւր ամենահուժեղ գործաւորներ յատկացուեցան վեր բարձրացնելու այս առասանները, ձողերու վրայ հաստատուած լիւսոնիկներու միջոցաւ: Այս կերպով գրեթէ երկու ժամուան մէջ մեքենային վրայ հանուեցայ, զետեղուեցայ և ամուր մը կապուեցայ: Այս ամէնը վերջը պատմուեցաւ ինծի, որովհետեւ այդ բոլոր գործողութեան միջոցին խորունկ կը քնանայի: Պէտք եղաւ աւելի քան հազար հինգ հարիւր ձիերու որ կայսեր ամէնէն խոշոր ձիերէն ընտրուած էին, և որոնց իւրաքանչիւրը չորս ու կէս բթաչափ բարձրութիւն ունէր, զիս փոխադրելու համար մայրաքաղաք, որ քառորդ փարսափի չափ հեռու էր, ինչպէս ըսած եմ:

Այդ օրուան մնացած մասը երկար ճամբորդութիւն մը ըրինք, և գիշերը կանգ առինք բաց դաշտին մէջ, հինգ հարիւր պահուստներով իմ երկու կողմերս, կէսը ջահեր բռնած և միւս կէսը նետ և աղեղներով զինուած, կազմ և պատրաստ զիս նետահար ընելու, եթէ փորձէի տեղէս շարժիլ: Յաջորդ ատուան արեւածագէն առաջ շարունակեցինք մեր ճամբան, և գրեթէ կէս օրին հասանք քաղաքին գուռներուն հարիւր ձողաչափի մօտ. Կայսրը և իր ամբողջ աւագանին մեզ գիմաւորելու եկան:

2.

ԻՄ ԲՆԱԿԱՐԱՆՍ — ԿԱՅՍԵՐ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Այն տեղն ուր կառքը կանգ առաւ, կը բարձրանար հին մեհեան մը, որ ամբողջ թագաւորութեան մէջ ամէնէն մեծն էր, և քանի մը տարի առաջ սպանութեամբ մը աղարտուած ըլլալով պիղծ կը նկատուէր, այս մարդոց նախապաշարման համաձայն: Որոշուեցաւ որ այդ չէնքին մէջ ընակիմ: Մեծ դուռը որ դէպի հիւսիս կը նայէր, իւր չորս ոտք բարձրութիւն և երկու ոտք լայնութիւն ունէր: Ինծի համար դիւրին էր չէնքին մէջ մտնել տողաղով. դրան երկու կողմը մէյմէկ

պատուհան կար. գետինէն առ առաւին վեց բթամատ բարձրութեամբ: Չախակողման պատուհանին վրայ թագաւորին կողաբարները հաստատուեցին իննսուն և վեց չղթաներ, յար և նման աճող որոնք կը գտնուին Թիւրքիայի ժամացոյցին վրայ եւրոպայի մէջ, և գրեթէ անոնց չափ հաստ: Այդ չղթաները իմ ձախ սրունքիս կցուեցան երեսունուվեց կախփականքներով:

Այս մեհեանին դիմացը, ճամբուն միւս կողմը քսան ոտք հեռաւորութեամբ կը գտնուէր աշտարակ մը հինգ ոտք բարձրութեամբ. Կայսրը անոր վրայ եկաւ. իր պալատին մէկ քանի աւագանիներու ընկերակցութեամբ, որպէս զի կարենայ զիս զիտել, ինչպէս պատմեցին ինծի ի վերջոյ, որովհետեւ ես զիրենք չէի կրնար տեսնել: Կը հաշուուի թէ հարիւր հազարէ աւելի բնակիչներ քաղաքէն գուրս ելան միեւնոյն նպատակով և հակառակ իմ պահանջներուս արգելքին, առնուազն վեց հոգիի չափ մարմինս վրայ բարձրացան ասնդոխներու միջոցաւ: Բայց ի վերջոյ հրովարտակ մը հրատարակուեցաւ, որ վճռական արգելք դրաւ ատոր՝ մահուան սպառնալիքով:

Երբ գործաւորները նշմարեցին որ ինծի համար փախչիլ անկարելի էր, զիս կապող բոլոր թելերը կտրեցին, որով կրցայ ոտքի ելլիլ: Կտրելի չէ նկարագրել այս մարդոց զարմացումն և հանած աղմուկը, երբ տեսան իմ ոտքի ելլելս և քալելս: Չախ ոտքս կապող չղթաները իւր վեց ոտք երկայնութիւն ունէին, և կը թողտարէին ինձ ոչ միայն երթալ դալ կիսաշրջանակի մը մէջ, այլեւ մտնել մեհեանին մէջ սուղաղով և անոր մէջ պառկիլ իմ ամբողջ հասակովս:

Ոտքի ելլելուս պէս սկսայ շուրջս զիտել. և պէտք է խոտտովանիմ որ երբեք աւելի չահագրգռական տեսարանի մը չէի հանդիպած: Շրջակայ երկիրը կարծես պարտէզ մըն էր, և որմերով անջատուած արտերը, մեծ մասամբ քառասուն քառակուսի ոտք տարածութեամբ, ծաղկիկ ամուսներու երեսուցիկն ունէին: Ամէնէն բարձր ծառերը, որչափ կրցի դատել, եօթը ոտք բարձրութիւն միայն ունէին: Չախին վրայ կը տարածուէր քաղաքը, որ թատրոնի մը կը նմանէր:

Կայսրը աշտարակէն վար իջեր էր արդէն, և զէպ իմ կողմն կը յառաջանար ձիին վրայ նեծած, ինչ որ մազ մնաց սուղի պիտի նստէր իրեն. որովհետեւ կենդանին թէեւ լաւ մարդուած էր, խրաչեցաւ այսքան անսովոր տեսարանէ մը. այն տպաւորութիւնը կը թողէր անասունին վրայ թէ լիւս մըն էր որ իր վրայ կուգայ. Բայց կայսրը, որ ընտիր նեծեալ մըն էր, կրցաւ ամուր կենալ թափին վրայ. հետեւորդները վազեցին եկան և բռնեցին սանձէն, մինչ Ն. Վեհափառութիւնը վար կ'իջնէր:

Երբ Ն. Վեհափառութիւնը դուրս գլուխ դրաւ, մեծ հիացումով զիտեց զիս, բայց ոտքերս կապող չզթալին հասողութենէն հետո կեցաւ. Կայսրը իր բոլոր պալատականներէն աւելի բարձր հասակ մը ունի իմ եղունգիս լայնութեամբ, ինչ որ բաւական է զինքը երկիւղալի դարձնելու զիտողներուն. իր գիմադիծերը չհշտուած են և աւնական, և կեցուածքը վեհափառ: Այն ժամանակ անցուցած էր իր ծագիկ երիտասարդութիւնը, որովհետեւ քսանեւութ տարեկան էր. իբրեւ եօթը տարեկ էր վեր կը թագաւորէր երջանկութեան մէջ, և գրէթէ միշտ յազթական, իր հազուադէպ չափ պարզ էր. կէս նախնական և կէս եւրոպական ճաշակով: Գլուխը դրած էր ոսկիէ թեթեւ սաղաւարտ մը, գոհարներով և հոյակապ փետուրով մը զարդարուած: Մերկ սուրը ձեռքը բռնած էր, ինքզինքը պաշտպանելու համար՝ եթէ երբեք ևս իմ չզթաներս խորտակեմ: Այս սուրը երեք բութաչափ երկայնութիւն ունէր, երախակալը և պատեանը՝ ոսկիէ էին և աղամանդակու: Թթուազ ձայն մը ունէր, բայց չափ յստակ և որոշ, և զիւրաւ կը լսէի զինքը, նոյն իսկ երբ սուրի վրայ էի ևս: Խօսեցայ իրենց իմ գէշ աղէկ զիտցած բոլոր լեզուներով, վերին և ստորին գերմաներէն, լատիներէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն, նաեւ փրանկներու հին լեզուով. բայց ի զուր. հասկցող չեղաւ:

Է.

ԽՄ ՎԵՀԱՆԶՈՒԹԻՒՆՑ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Երկու ժամ վերջը կայսրը և իր հետեւորդները քաշուցան, և զիս թողուցին մեծ թուով պահակներու հսկողութեան տակ, պաշտպանելու համար յանդգնութեան և գուցէ չարածձիւթեանը գէժ խուռն ամբոխին, որ անհամբեր էր ինծի մօտենալու՝ դռնէ որչափ որ համարձակութիւն ունենալին: Ոմանք յանդգնեցան նետեր արձակել վրաս, մինչ նստած էի իմ տանա դրան առջին: Այդ նետերէն մէկը մազ մնաց որ ձախ աչքիս դար: Բայց գնդապետը ձերբակալել տուաւ այդ ստահակներու զլխաւորներէն վեցը, և իրենց թշնամանքին լաւագոյն պատիժը համարեց զանոնք ինծի յանձնել՝ ոտքերնին և ձեռքերնին կապուած: Քանի մը զինուորներ անմիջապէս գործադրեցին իր հրամանը, և զանոնք իրենց նիզակին ծայրը անցուցած՝ ձեռքիս հասողութեան մօտեցուցին: Վեցը մէկէն աջ ձեռքիս մէջ առի. չինգը գրպանս դրի. գալով վեցերորդին, զանիկա ողջ ողջ ուտելու երեւոյթ մը առի: Խեղճ մարդը սոսկալի աղաղակներ արձակեց, և գնդապետն ու իր սպաները չափ ցաւ զգացին, երբ մանաւանդ տեսան զմիջիս հանելս: Բայց անմիջապէս ապահովեցուցի զիրենք. որովհետեւ քաղցր գէմը մը առնելով կտրեցի զինքը կաշկանդող կապերը, մեղմիւ գետինը դրի զայն: Խեղճը անմիջապէս կծիկը դրաւ: Միւսներուն ալ ձիչ ունյն ընթացքը բռնեցի՝ իրարու ետեւէ գրպանէս հանելով, և զիտեցի որ զինուորներն ու ժողովուրդը չափ զգածուած էին զթութեան այս արտայայտութենէն, ինչ որ տեղեկագրուեցաւ արքունիքին՝ ի նպաստ ինծի:

Երբ զիշեր եղաւ, բաւական զժուարտութեամբ տունս մտայ, ուր պատկեցայ գետնին վրայ: Նոյնն ըրի տանուհինգ օրի չափ, և այն ատեն կայսր, հրամայեց որ անկողին մը պատրաստուի ինծի: Սովորական մեծութեամբ վեց հարիւր անկողիններ բերուեցան կառքերով և փուռեցան իմ տանս մէջ: Հարկ եղած երկայնութիւնն և լայնութիւնը ձեռք բե-

քելու համար հարիւր յիսուն անկողին փուլ պէտք եղաւ, և չորս անկողին վրայէ վրայ ձգուեցաւ՝ անհրաժեշտ թանձրութիւնը ունենալու համար, ինչ որ այնքան լաւ չրկցաւ պաշտպանել զիս կարծրութեանը դէմ գետինին որ քարէ էր: Միեւնոյն հաշիւներուն համաձայն բարձեր, վերմակներ և ոտքի ծածկոցներ բերին ինձ նման չարքաշութեան վարժուած մէկու մը բաւելու չափ:

Եւ սակայն կայսրը քանի մը անգամ ժողով գումարեց խորհրդակցելու համար թէ ինչ պէտք է ընել իմ մասին: Կը վախնային որ մի՛ գուցէ յաջողիմ փախչիլ, և կամ թէ իմ անուստ մեծ ծախքեր պատճառելով սով մը առաջ բերէ: Մերթ կը խորհէին զիս թողուլ որ անօթի մեռնիմ, կամ գէմքս և ձուքերս ծակծակել թունալից նետերով, որոնք չուտով զիս անդէի աշխարհ պիտի ղրկէին: Բայց մտածեցին որ այսքան հսկայ մարմին մը նեխելով կրնայ ժանտախտ յառաջ բերել մայրաքաղաքին, և յետոյ ամբողջ թագաւորութեան մէջ:

Թանդուխներ զրին բերնիս մօտենալու համար,

Մինչ այսպէս խորհրդակցութիւն կը կատարուէր, քանակի մէկ քանի բարձրաստիճան սպաներ ներկայացան Մեծ-խորհրդարանին դուռը, ուր կը կատարուէր խորհուրդը: Եւ անոնցմէ երկուքը ներս ընդունուելով տեղեկութիւն տուին իմ բռնած ընթացքիս մասին՝ հանդէպ վեց ոճրագործներուն որոնց վրայ խօսած եւ: Այդ տեղեկութիւնը այնքան նպաստաւոր տպաւորութիւն թողուց Ն. Վեհափառութեան վրայ, որ անմիջապէս կայսերական յանձնաժողով մը ղրկուեցաւ, հարկադրելու համար քաղաքին չուրջը մինչեւ չորս հարիւր յիսուն ձողաչափ հեռաւորութեամբ տարածուած գիւղերը, որպէս զի ամէն առաւօտ իմ անուստիս համար հայթայթեմ վեց արջաւ, քառասուն ոչխար, և նոյն համեմատութեամբ հաց, գինի և ուրիշ ըմպելիներ: Այս ուստեստեղծներուն փոխարէնը Ն. Վեհափառութիւնը հրամայեց վճարել իր անձնական դանձէն: Նմանապէս ինձի ծառայելու համար վեց հարիւր մարդիկ յատկացուեցան, որոնց թաշակ յատկացուեցաւ իրենց ուստեստի համար, և որոնց հանդստութեան համար վրաններ կանգնուեցան իմ դրանս երկու կողմը: Նոյնպէս հրամայուեցաւ որ երեք հարիւր գերձակներ ինձի հագուստ մը չինեն երկրին նորաձեւութեան համաձայն: Կայսրութեան ամէնէն անուստի վեց գրազններու պաշտօն կը յանձնուէր ինձի սորվեցնելու իրենց լեզուն, և վերջապէս կայսեր, աւագանիներուն և անձնապահ բանակին ձիերը յաճախ պիտի մարդուէին իմ ներկայութեանս, զիրենք վարժեցնելու համար ինձի:

Բոլոր այս հրամանները կէտ առ կէտ գործադրուեցան: Երեք չարաթին մեծ յառաջդիմութիւն ըրի Լիլլիփոթի լեզուն մէջ. այդ միջոցին կայսրը պատուեց զիս իր յաճախակի այցելութիւններով, և հաճոյք զգաց նոյն իսկ օգնելու իմ ուսուցիչներուս, իրենց լեզուն սորվեցնելու համար:

2991 - 2010

Ը.

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ԻՄ ԳՐՊԱՆՆԵՐՈՒՄ.—

ԵՐԿՈՒ ԲԵՌՆԱԿԻՐՆԵՐ՝ ԳՐՊԱՆԻ ԺԱՄԱՅՈՅՅԻՄ ՀԱՄԱՐ

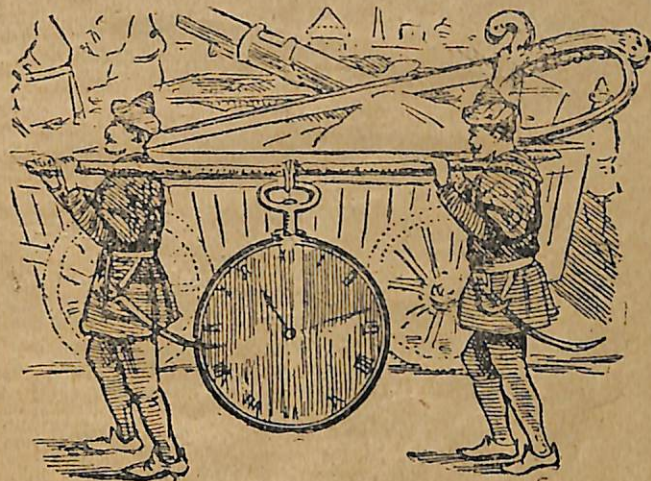
Յետոյ գրպաններուս այցելեցին և կայսրը հրամայեց թէ եւ շատ պատուաւոր շնչտով մը, իրեն յանձնելու ունեցածներս: Նախ ուղեց թուրս, զոր անմիջապէս յանձնեցի պատեանովը միասին: Իր լաւագոյն զօրքերէն երեք հազար զինուորի հրամայած էր զիս շրջապատել հետուն իրենց ազդեղներն ու նետերը կազմ և պատրաստ ընծած: Յետոյ ուղեց մէկը այն երկաթէ խուռնաւոր սիւներէն, որոնցմով կ'ուզէր հասկցնել գրպանիս ատրճանակները: Ատոնք եւս տուի: Եւ իր փափաքին վրայ դայն գործածելու կերպը ցուցուցի որչափ որ կրցայ: Միմիայն վառուցով լեցընելով, և կայսեր ազդարարելէ ետքը որ չվախնայ, օդին մէջ պարպեցի դայն: Ներկաներուն մէջէն հարիւրաւորներ կոնակի վրայ գետին ինկան, որպէս թէ մահացու կերպով զարնուած ըլլային, և նոյն իսկ կայսրը, թէ եւ ջանաց պաղարիւնութիւնը պահել, բայց բաւական ժամանակ ետքը հազիւ կրցաւ ինքզինքին դալ: Իրենց յանձնեցի նաեւ գրպանի ժամացոյցս զոր տեսնելու շատ հետաքրքիր էր. իր անձնապահ գունդէն երկուս մէնէն բարձրահասակ մարդոց հրամայեց դայն իրենց ուսերուն վրայ կրել՝ մեծ գաւազանի մը անցուած, ինչպէս կ'ընեն մեր մէջ բեռնակիրները՝ խոշոր տակառներ փոխադրելու համար: Թուրս, ատրճանակներս եւ վառօդի տոպրակս փոխադրուեցան Ն. Վեհափառութեան զինարանը. բայց մնացեալներէն ինչ որ ունէի ինծի վերադարձուեցան:

Տեղացիները հեղհեղտէ սկսան այնքան չվախնալ ինծմէ, երբեմն կը պատկէի գետին վրայ, և կը թողատորի որ անոնցմէ հինգ վեցը ձեռքիս մէջ պարեն: Վերջապէս պղտիկ մանչերն ու աղջնակները համարձակեցան նոյն իսկ դալ և պահուրտուք խաղալ մաղերուս մէջ:

Թ.

ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱՆԻ՝ ԹԱՇԿԵՆԱԿԻՄ ՎՐԱՅ

Բանակին և արքայական ասպատանին ձիերը ամէն օր իմ ներկայութեանս մարդուած ըլլալով, ալ չէին վախնար ինծմէ և մինչեւ ստաբերուս մօտ կուգային ասանց վարանելու: Իրենց հեծեալները զանոնք կը ցատկեցնէին ձեռքիս վրայէն, զոր գետին վրայ կը գնէի, և կայսեր որսորդներէն մէկը անգամ մը ցատկեց նոյն իսկ ստաբի վրայէն՝ կօշիկս հագած Վիճակի մէջ, ինչ որ հրաշայի ստատմ մըն էր: Օր մը բարեբախտութիւնս ունեցայ զբօսցնելու կայսրը, թողլով որ իր լաւագոյն հեծեալ զօրքերէն խումբ մը, թաւով քսանըջորս, մարզանքներ ընեն իմ թաշկինակիս վրայ, զոր գաւազաններու միջոցաւ տարածած էի գետինէն երկու ստաբ բարձր: Բայց ձիերէն մէկը որ հարիւրապետի մը կը պատկանէր, իր սմբակով զարնելով թաշկինակին, ծակ մը բացաւ. սահեցաւ և ինքն ու իր հեծեալը տապալեցան: Անմիջապէս երկուքն ա

Թագաւորը հրամայեց իր երկու հսկայ թիկնապահներուն՝ գրպանի ժամացոյցս իրենց ուսերուն վրայ կրել:

վեր՝ առի, և մէկ ձեռքովս ծակը դոցելով միւսով զինուորնե-
րու խումբը գետինը զրի: Վար իննող ձիուն ուտը տեղէն ելած
էր, բայց հեծեալը անմիառ մնացած էր, և ես ալ կրցածիս
չափ կարկանդի թաշկինակս. բայց ալ չվստահեցայ անոր տու-
կունութեան՝ այսպիսի վտանգաւոր ձեռնարկներու համար:

Իմ ազատ արձակուելէս իրր երկու-երեք օր առաջ, մինչ
ևս արքունիքը կը դուարձացնէի այս շահատակութիւններով,
թղթարեր մը եկաւ և իմաց տուաւ ն. Վեհափառութեան թէ
իր հպատակներէն մէկ քանին ձիով անցնելու ատեն այն տե-
ղէն ուր գտնուած էի, գետինին վրայ տեսած էին սեւ խոշոր
բան մը, տարօրինակ ձեւով, որուն եղերքները կը տարած-
ուէին այնքան հեռուն որքան ն. Վեհափառութեան ննջա-
սենեակը, և որուն մէջտեղը բարձր էր փարգու մը հասակին
չափ: Անիկա կենդանի արարած մը չէր, ինչպէս կարծեր էին
սկիզբէն, որովհետեւ խոտին վրայ կը մնար անշարժ, և
իրենցմէ ոմանք ձիով անոր շրջանը ըրած էին քանիցս. իրա-
րու ուսին վրայ ելլելով հասած էին ասոր գագաթը, որ տա-
փակ և միաձեւ էր: Ուրքով դարկեր էին, և հասկցէր էին որ
մէջը պարաս է. իրենց խոնարհ կարծիքն այն էր որ ասիկա
Մաքդ-Լեւին պատկանող բան մը ըլլալու էր, և եթէ ն.
Վեհափառութիւնը փափաք ընէր, պիտի յաջողէին զայն բերել՝
միայն ՚հինգ ձիու օժանդակութեամբ: Յաջորդ օրը կատապան-
ները եկան, միասին բերելով... գլխարկս, բայց զժախտա-
բար խեղճ վիճակի մէջ էր. եղերքին վրայ երկու երեք տեղ
ծակեր էին, և երկու օղակ անցուցեր էին, և այդ օղակներն
ալ իրենց կարգին երկար թելերով ձիերու սարուածին կցուե-
լով, գլխարկս այս կերպով դետինին վրայ քաշքշուելով բեր-
ուեր էր կէս անդլիական մզոն տեղ: Բայց Լիւիսիութի երկրին
հողը ծայր աստիճան սղորկ և հարթ ըլլալով, յուսացածէս քիչ
մնատուած էր:

ժ.

ՀԱՆԳԻՍԱՌԻ ԶՕՐԱՆՅՔ՝ ՍՐՈՆՔՆԵՐՈՒՄ ՄԷՋԷՆ

Այս գէպքէն երկու օր ետքը, Կայսրը, որ կազմ և պատ-
րաստ կենալու հրաման տուած էր մայրաքաղաքի արուար-
ձաններու և շրջականերու մէջ գտնուող իր բանակին, զօր-
նելու տարօրինակ կերպ մը երեւակայեց: Ուզեց որ ես ոտքի
կենամ, իրեւ նոր Հոռոսի հսկայ մը (*) սրունքներս հնար
եղածին չափ իրարմէ բաց: Յետոյ հրամայեց իր զօրավարին (որ
փորձ զօրապետ մը և իմ մեծագոյն պաշտպաններէս մէկն էր)
մեզմ կարգով մը շարել զինուորները, և զօրանցք մը կատարել
սրունքներուս մէջտեղէն, ճակատի վրայ քսանըչորս զինուոր
շարելով հետեւակներէն. և տասնըվեց զինուոր՝ հեծեալներէն,
փող և թմբուկ զարնելով, դրոշները բարձրացուցած և նիզակ-
ները վեր բռնած: Այս զօրաբանակը կազմուած էր երեք հազար
հետեւակ և հազար հեծեալ զօրքերէ:

(*) Հոռոսի Հսկան Ապողոնի վիթխարի արձան մըն էր. Ն. Թ.

Զօրանցքի միջոցին քսանըչորս հետեւակազորքեր կսմ տասնըվեց
հեծեալներ մէկ կարգի վրայ շարուած կ'անցնէին սրունքներուս մէջէն:

ԺԱ.

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿՐ

Վերջապէս Պետական Խորհրդոյ մէջ որոշուեցաւ որ աշատ թողուն զիս կարգ մը պայմաններով, զորս հարկադրուեցայ ընդունիլ երգմամբ։ Այս երգումը ընել ստիպուեցայ իրենց օրէնքին պարտադրած կերպովը, այն է ձախ ձեռքին մէջ բռնել աջ ստորը, աջ ձեռքին միջնամատը դնել զլխուն վրայ և բխամատը՝ աջ ախանջին վերի ծայրը։

Այն հրովարտակը որու շնորհիւ կը գտնէի իմ ազատութիւնս, կը սկսէր հետեւեալ կերպով.

«Կօլպագօ Մօմարէն էօլումէ Կուրտիօ Շէֆին Մուլլի Ռւլլի Կուէ, ամենազօր Կայսր Լիլլիբուլթի, երջանկութիւնը և սարսափը տիեզերքին, որուն երկիրները կը տարածուին հինգ հազար պլիւսքրի (այսինքն իբր վեց փարսախ չրջագիծով) մինչև երկրագունտին ծայրերը, արքայ արքայից, աւելի բարձր քան մարդոց որդիները, որուն ստքերը կը ճընշեն գետինը մինչև կեդրոնը, և որուն զլուխը արևուն կը հպի, որուն մէկ նշանը գողահար կ'ընէ աշխարհի իշխաններուն ծունկերը, գարնան պէս սիրուն, ամբան պէս հաճելի, աշնան պէս յիստատ և ձմեռուան պէս սոսկալի։ Նորին Ամենաբարձր Վեհափառութիւնը կ'առաջարկէ Լեռ-Մարդուն որ վերջերս ժամանած է մեր երկնային ստացուածքներուն մէջ, հետեւեալ պայմանները զոր հանդիսաւոր երգումով յանձն կ'անէ վաւերացնել։»

Յետոյ կուգային եօթ պայմանները, Ազատման հրովարտակը կ'աւելցնէր թէ «Լեռ Մարդը երգում՝ ըրած է յարգելու այս պայմանները, ուստի իրեն շնորհուած է ամենօրեայ պաշար մը միրք և ըմպելիքի, որ՝ մեր հպատակներէն 1724 հոգիի պիտի բաւէր, ազատ մուտք պիտի ունենայ մեր արքայական անձին և մեր աւագանիներուն մօտ։ Տրուած մեր Պէլփապօրաքի պալատին մէջ մեր տիրապետութեան իննը տուն և մէկերորդ լուսնի տաներկուերորդ օրը։»

Երգումը կատարեցի և բոլոր պայմանները ընդունեցի մեծ հաճոյքով. ուստի անմիջապէս քակեցին չղթաներս և ազատ թողուեցայ։

Յետոյ իմացայ թէ Ն. Վեհափառութեան թուագէտները քատարը չրջանակով մը իմ հասակիս բարձրութիւնը չափած ըլլալով, և գտնելով թէ իրենց հասակին հետ բաղդատելով այնպէս կը համեմատի ինչպէս տասներկուքը մէկին, մեր մարմիններու նմանութենէն դատելով եզրակացուցած էին թէ իմինս պէտք է պարունակէր իրենց մարմինին առ նուազն 1724 անգամը, և հետեւապէս միմիայն իրեն անհրաժեշտ էր այնքան անունդ, որքան 1724 Լիլլիբուլթցիին։

ԺԲ.

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՅ ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆՍ

Ազատութիւնս գտնելէ ետք, առաջին խնդրանքս եղաւ այցելիլ կայսրութեան մայրաքաղաքը՝ Միլէնոս։ Կայսրը յօժարակամ հաւանեցաւ, բայց յանձնարարեց որ բնակիչներուն ո ե է չարիք չընեմ, ոչ ալ անոնց տուններուն ո ե է փրաս հասցնեմ։

Քաղաքը այցելելու դիտումս մասնաւոր յայտարարութեամբ մը հաղորդուեցաւ բնակիչներուն։ Զայն չրջապատող պարիսպը երկուքուկէս ոտք բարձրութիւն և առնուազն տասնըմէկ բխամատ թանձրութիւն ունի, այնպէս որ շատ դիւրաւ կարելի է կտրով անոր վրայէն քաղաքին չրջանը ընել. պաշտպանուած է իրարմէ տասը ոտք հեռաւորութեամբ, աւուր աշտարակներով։ Արեւմտեան դրան վրայէն սրունքս նեւտելով անցայ քաղաքէն ներս, և սկսայ քալիլ՝ շատ դանդաղ օրէն և կողմնակի՝ երկու զլխաւոր պողոտաներէն, բաձկնակ մը միայն հաղած, վախնալով որ մի՛ գուցէ տուներու տանիքներուն և ջուրի խողովակներուն փրսսեմ իմ հագուստի քղանցներովը։ Զեղնայարկի պատուհաններուն և տուներու տանիքներուն վրայ հետաքրքիրներու այնքան խուռն բաղ-

մութիւն մը կար, որ իմ բոլոր ճամբորդութիւններու միջոցին չեմ տեսած աշտան բազմամութիւն տեղ մը:

Քաղաքը ճիշդ քառակուսի մը կը կազմէ, պարիսպին իւրաքանչիւր կողմը ունենալով 500-ոտք երկայնութիւն: Քաղաքին մէջէն անցնող և զայն չորս արուարձանի բաժնող երկու պողոտաները ճինգ ոտք լայնութիւն ունին: Պզտիկ փողոցներն ու բաւաժները որոնց մէջ չկրցայ մտնել, բայց անցած ատենս զիտեցի, ունին տառնեղիւքէն տառնեղութ բուլթաշտի լայնութիւն: Քաղաքը կրնայ պարունակել ճինգ հարիւր հալար հողի: Տունները ունին ճինգ յարկ, խանութներն ու շուկաները առատ մթերք կայ:

Կայսեր պալատը կը գտնուի քաղաքին կեդրոնը, ճիշդ այն տեղ ուր երկու պողոտաներ իրար կը խաչաձևեն: Երկու ոտք բարձրութեամբ պարիսպ մը կը շրջապատէ զայն քսան ոտք հեռաւորութեամբ: Ն. Վեհափառութիւնն արտօնած էր ինձ այն պարիսպին վրայէն անցնիլ: Պարիսպին և պալատին միջեւ գտնուած այս լայն անջրպետին շնորհիւ կրնայի տեսնել այս վերջինն ամէն կողմէրէն: Արտաքին պալատը քառասուն ոտքնոց քառակուսի մըն է, և իր մէջ ունի ուրիշ երկու պալատներ: Ամէնէն ներքին պալատին մէջ կը գտնուին Ն. Վեհափառութեան յարկարածիները: Մեծ փափաք ունէի գտնուիլ տեսնելու, բայց նշմարեցի թէ խիստ դժուար է:

Արտաքին պալատին շէնքերը ունէին առնուադն ճինգ ոտք բարձրութիւն, և ինձ անկարելի էր վրայէն անցնիլ, առանց մեծ փառանք հասցնելու շէնքին, թէեւ պարիսպները ամբողջ կառուցուած ըլլային նրբատաշ քարէ: Եւ սակայն կայսրը շատ կը բաղձար որ տեսնեմ իր պալատին չքեղութիւնը: Ատիկա կարելի եղաւ ինձ՝ երեք օր ետքը միայն, որու միջոցին իմ գտնակովս արմատէն կտրեցի արքայական պարտէզին ամէնէն մեծ ծառերէն մէկ քանին, որ քաղաքէն իրր յիսուն ձողաշտի հեռուն կը գտնուէր: Այս ծառերով շինեցի երկու աթոռակներ, իւրաքանչիւրը իրր երեք ոտք բարձրութեամբ, և բաւական ամուր՝ իմ ճանրութիւնս կրելու:

Համար: Ժողովրդեան երկրորդ անգամ ծանուցում եղած ըլլալով, նորէն քաղաքին մէջէն անցայ և ուղղուեցայ դէպի պալատը, իմ երկու աթոռակներս ձեռքս բռնած: Երբ արտաքին պալատը հասայ, աթոռակներէն մէկուն վրայ ելայ՝ միւս աթոռակը ձեռքս՝ զոր տանիքին վրայէն անցրեկով մեղմիւ գետինը դրի, առաջին և երկրորդ պալատներուն միջեւ գտնուած միջոցին մէջ, որ ութ ոտք լայնութիւն ունէր: Այն ատեն շատ դիւրաւ մէկ աթոռակէն միւսին վրայ անցայ շէնքին վրայէն, և երբ այդ երկրորդ աթոռակին վրայ կանգ առի, կեռի մը միջոցաւ ինձի քաշեցի միւս կողմը մնացած աթոռակը: Այս գիւտիս շնորհիւ կրցայ հասնիլ մինչեւ ամէնէն ներքին պալատը, ուր մէկ կողմիս վրայ պատկերով, դէմքս փակցուցի առաջին յարկի պատահաններուն դօրս զիտմամբ թաց թողեր էին, և տեսայ ամէնէն հոյակապ յարկարածիները զոր կարելի ըլլայ երեւակայել:

Արեւմտեան դրան վրայէն անցայ:

Վ.Վ.

ԼԻԼԻՓՈՒԹԻ ԵՐԿԻՐԸ ՎՐԴՈՎՈՂ ՄԵՃ ՎԷՃԵՐԸ .—

Պ Ա Տ Ե Ր Ա Չ Մ

Ազատութիւնս ձեռք բերելէ իրր տասնհինգ օր ետքը ,
 առտու մը , Ռէյտտէսալ՝ պետական մասնաւոր դործոց խորհր-
 ղականը՝ քովս եկաւ , հետեւորդ ունենալով միակ սպասաւոր
 մը : Ինծի ըսաւ որ Լիլիփութի թաղաւորութիւնը վրդովուած
 է ներքին պառակտումներով և արտաքին պատերազմով :
 Պատմեց թէ ինչպէս , եօթանասուն Լուսիններէ ի վեր այս
 կայսրութեան մէջ երկու կուսակցութիւններ կային Թրամկե-
 սան և Ալամեհուան անունով . այս անունները առնուած էին
 իրենց կօշիկներուն բաժնի և ցած կրունկներէն , որոնցմով
 իրարմէ կը դանաղանուէին : Իրաւ է որ կը պնդէին թէ
 բարձր կրունկները աւելի համաձայն են երկրին հին սահմա-
 նադրութեան , բայց Ն . Վեհափառութեան կրունկները իր
 պալատականներու կրունկներէն աւելի ցած են բութամատի
 մը առնուազն մէկ տասնըսորորդին համեմատութեամբ :

Երկու կուսակցութիւններու առեւտրութիւնը այն աստի-
 ճանին հասած է որ միասին ո՛չ կ'ուտեն , ո՛չ կը խմեն և ո՛չ ալ
 կը խօսին :

«Արդ , այս ներքէն պառակտումներու միջոցին , ըսաւ Պ .
 Խորհրդականը , արչաւանքի մը սպառնալիքին տակ կը
 գտնուինք Պէշփուսքուի կղզիին կողմէ , որ տիեզերքի միւս
 մեծ կայսրութիւնն է , զրեթէ նոյնքան մեծ և հզօր , որքան
 Լիլիփութի կայսրութիւնը : Պատմութիւնը , որքան ծանօթ է
 մեզի , չի միշտակեր Լիլիփութի և Պէշփուսքուի կայսրու-
 թիւններէն ուրիշ կայսրութիւն մը : Այս երկու մեծ պետու-
 թիւնները յամառ պատերազմի մը բռնուած են երեսունեւեկ
 լուսիններէ ի վեր :

«Ահա՛ թէ ինչպէս սկսաւ պատերազմը : Ամէն մարդ
 զիտէ թէ հաւկիթը ուտելէ առաջ զայն կտորելու նախնական
 ձեռն է փութ կողմէն կտորելը . բայց տիրող կայսեր մեծ հայրը

Երբ տակաւին տղայ էր , հաւկիթ մը ուտելու առեն , երբ
 զայն բութ կողմէն կը կտորէր ըստ սովորութեան , մատը կը տ-
 րեց : Ասոր վրայ կայսրը՝ իր հայրը՝ հրովարտակ մը հանեց ,
 որով իր բոլոր հպատակներուն կը հրամայէր հաւկիթը կտորել
 սուր ծայրէն . հակառակ պարագային ամենաճանր պատիժներ
 կը անօրինէր : Ժողովուրդը այս օրէնքէն այնքան զայրացաւ
 որ այս առթիւ վեց ապստամբութիւններ ծագեցան , որոնց
 միջոցին կայսր մը իր կեանքը կորսնցուց և ուրիշ մը իր գահը
 վրայ տուաւ : Կը հաշուուի որ զանազան առիթներով տասնը-
 մէկ հազար անձեր լաւագոյն համարած են մեռնիլ , քան թէ
 համակերպիլ հաւկիթը սուր ծայրէն կտորելու : Վէճի առար-
 կայ այս նիւթին վրայ հարիւրաւոր ստուար հատորներ գըր-
 տած են , բայց բութ-ծայրեաններուն գիրքերը երկար առնուէ
 ի վեր արգելքի տակ առնուած են , և իրենց ամբողջ կուսակ-
 ցութիւնը՝ յատուկ օրէնքներով՝ անկարող հոչակուած են պե-
 տական սրչառններ վարելու : Արդ այս Բութ-Ծայրեանները
 այնքան յարգ և պատիւ ստացած են Պէշփուսքուի կայսեր
 արքունիքին մէջ , և նոյնիսկ Լիլիփութի երկրին մէջ իրենց
 կուսակցութիւնը այնքան մեծ օգնութիւն կը ստանայ , որ եր-
 փու կայսրութիւններուն մէջ արիւնայից պատերազմ մը տեղի
 կ'ունենայ երեսուն և վեց լուսիններէ ի վեր , յաջողութեան
 և ձախողանքի յաջորդականութեամբ մը : Այս պատերազմին
 մէջ կորսնցուցինք քառասուն մեծ մարտանաւեր և չատ աւելի
 մեծ թիւով փոքր մարտանաւեր և աւելի քան երեսուն հա-
 զար ծովային և ցամաքային քաջարի զինուորներ , և կը հաշ-
 ւուի թէ թշնամին կորուստները մերկններէն քիչ մը աւելի
 մեծ են :

«Ինչ որ ալ ըլլայ , հիմայ նոր նաւատորմ մը սպասադի-
 նած են և կը պատրաստուին մեր վրայ յարձակելու : և , կայս .
 Վեհափառութիւնը մեծ հաւատք ունենալով ձեր արժանիքին
 և ուժին վրայ , հրամայեց ինձ՝ իրաց այս վիճակը պարզել
 ձեզի , ինչպէս որ ես ալ փութացի կատարել :»

Խնդրեցի Պ . Խորհրդականէն որպէս զի իմ խորին յար-

գանքս հաղորդէ Ն. Վեհափառութեան և ծանուցանէ իրեն թէ պատրաստ եմ կեանքին գնովը պաշտպանելու իր անձը և իր երկիրները՝ արշաւող թշնամիներուն դէմ:

ՎԵՒ.

ԻԼԻԻԹԻՍԻ ԶԱՆԶԱՆԻՉ ՅԱՂԹԱԹԻՒՆԵՐ՝ ԽՄ ՀԶՈՐ

Օ Ժ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Մ Ե Ս

Պէշտօնքուի կայսրութիւնը կողմ մըն է՝ Լիւրբութի հիւսիս արեւելեան կողմէ, որմէ բաժնուած է չորս հարիւր ձողաչափ լայնութեամբ ջրանցքով մը միացն: Ամբողջ թշնամի նստաւորմը խարխիւի վրայ էր նստահանգիստին մէջ. առաջին նորոտաւոր հովին առաջատու պարզելու կազմ եւ պատրաստ: Հրաժայեցի որ մեծ քանակութեամբ պարաններ և երկաթէ ձողեր չինեն, կրցածնուն չափ տակուն: Պարանները ծրար կապելու յատուկ առտաւաններու հաստութիւն հազիւ ունէին, և երկաթէ ձողերը՝ ձեռագործի ասեղի մը թանձրութիւնը և երկայնութիւնը: Առտաւանին հաստութիւնը եռապատկէցի՝ զխմացիւնութիւնն աւելցնելու համար. նոյնպէս՝ իրարու վրայ զալարեցի երկաթեայ ձողերէն երեքական հատ, եւ անոնց ծայրերն ալ ծակցի՝ կեռի վերածելու համար: Այս կերպով ծայրը կեռ յիսուն ձողերու կապեցի յիսուն պարաններ, զացի հիւսիս արեւելեան ծովեզերքը, և հազուապէս, կօշիկներու և գոլպաներու հանելէ ետքը ծով մտայ մակընթացութեան գրեթէ կէս ժամ առաջ: Ծովուն մէջ քայեցի հնար եւ զածին չափ արագ, որքան ատեն որ ոտքս ցամաքին կը հասնէր. յետոյ լողալով յառաջացայ տասնհինգ ձողաչափ եւս, և նորէն ոտքի վրայ կեցայ. նստաւորմին հասած էի հազիւ կէս ժամէն: Թշնամիները զիս տեսնելով աչքան վախցան որ իրենց նաւերէն դուրս ցատկեցին, և սկսան լողալ դէպի ծովեզերք, ուր կը գտնուէին առնուազն երեսուն հազար զօրքեր: Այն ատեն երկաթէ ձողերու կեռերը անցուցի իւրաքանչիւր նստու յառաջակողմի ծակը, և բոլոր պարաններն իրար

կապեցի: Մինչ ևս այս կերպով զբաղած էի, թշնամիները հազարաւոր նետեր արձակեցին վրաս, որոնցմէ ոմանք ձեռքիս և ոմանք գէմքիս եկան, և բացի իրենց պատճառած սաստիկ ցաւէն, անհանգիստ ըրին զիս աշխատութեանս մէջ: Այս կերպով բոլոր կեռերը հաստատուն կերպով նաւերուն անցրնելէս ետքը, սկսայ քաշել պարանները. բայց նաւերէն ոչ մէկը տեղէն երերաց, որովհետեւ բոլորն ալ իրենց խարխիւին վրայ ամրապէս հաստատուած էին: Այն ատեն ձեռքէս թողուցի պարանը, և կեռերը նաւերուն վրայ հաստատ թողելէ ետքը, սկսայ իմ գանակովս կտրել խարխիւները նաւերուն միացնող պարանները, մինչ միւս կողմէ երկու հարիւր նետեր կ'արձակուէին գէմքիս և ձեռքերուս: Յետոյ նորէն ձեռք առի իմ պարանս, և ամենամեծ զիւրութեամբ սկսայ ետեւէս քաշել թշնամիին յիսուն մարտանաւերը:

Պէշտօնքուցիները, որ բնաւ զաղափար չունէին ընելիքիս մասին, նախ և առաջ ապշահար մնացին իրենց տարապալման զարմանքէն. տեսեր էին որ խարխիւներու պարաններս կը կտրեմ, բայց կարծեր էին որ իմ նպատակս է միայն թողուլ որ իրենց նաւերը ծովուն յարձանքէն քշուին կամ իրարու ընդհարին: Բայց երբ տեսան որ ամբողջ իրենց նստաւորմը կը քաշեմ կը տանիմ իմ ետեւէս, սկսան այն ատիւճան յուսահատական աղաղակներ արձակել, որ անկարելի է նկարագրել կամ գաղափար մը իսկ կազմել: Երբ վտանգէ դերժ գիրքի մը հասայ, վայրկեան մը կանգ առի, հանելու համար գէմքիս և ձեռքերուս վրայ զամուած մնացած նետերը. յետոյ սպասեցի ժամու մը չափ, որպէս զի ծովու ջուրերուն բարձրութիւնը իջնէ, և վերջապէս իմ աւարին հետ մէկտեղ հասայ Լիւրբութի արքայական նստահանգիստը:

Կայսրը, իր ամբողջ արքունիքով ծովեզերքն իջած էր, և անհամբեր կը սպասէր իմ մեծ ձեռնարկիս արդիւնքին: Ն. Վեհափառութիւնը զիս ընդունեց երեւակայելի ամենամեծ ներքողներով, և Գարսաֆ կոչեց զիս բարձրաձայն, ինչ որ իրենց մէջ ամենէն բարձր ախաղան է:

Յետոյ խնդրեց ինձմէ որ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնեմ, իր իշխանութեան յանձնելու համար թշնամիին բոլոր միւս նաւերը, և իշխաններու փառասիրութիւնն այնքան անյադ է որ կը յաւակնէր թէ Պէթուսքուի թագաւորութիւնը իր կայսրութեան մէկ նահանգը պիտի դարձնէ, զոր պիտի կառավարէր փոխարքայի մը միջոցաւ, թէ մահուամբ պիտի պատմէր Բուծ-Մայրին բոլոր աքսորականները, թէ ամէն ոք պիտի հարկադրէր հաւկիթը սուր ծայրէն կտրելու, այնպէս որ ինքը ամբողջ տիեզերքին մէկ հատիկ միայնակը պիտի մնար: Բայց ես բարձրաձայն բողոքեցի այսօրինակ դիտումներու դէմ, և որոշակի յայտարարեցի թէ երբեք չպիտի հաւանիս գործիք ըլլալ իրեն՝ ազատ և քաջարի ժողովուրդ մը գերի դարձնելու համար:

Այս անկեղծ և յանդուգն յայտարարութիւնը այնքան հակառակ էր Ն. Վեհափառութեան ծրագրերներուն և քաղաքականութեան, որ երբեք չկրցաւ ներել ինձ: Այդ օրէն ետքը քանի մը նախարարներ ենթրիկներ սարքեցին ինծի դէմ Ն. Վեհափառութեան մօտ, և երկու ամսուան ընթացքի մը մէջ այս մեքենայութիւնները մալ մնաց որ պատճառ ըլլան իմ մահուանս:

Թշնամիին նաւատորմը, վերը պատմուած կերպով գրաւուելէն իր երեք շարաթ ետքը, Պէթուսքուէն հանդիսաւոր պատուիրակութիւն մը եկաւ հաշտութիւն կնքելու խոնարհ առաջարկով: Անմիջապէս դաշնագիր մը կնքուեցաւ, իրիւր փութի կայսեր համար խիստ նպատաւոր պայմաններով:

Ժ.Ե.

ՀՐԳԵՀ՝ ԱՐԲՈՅԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՅ

Քիչ ժամանակ ետք, կէս դիւերուան մօտ, քունէս ընդոստ արթնցայ, զրանս առջեւ խոնուած մէկ քանի հարիւր անձերու հանած ազադակներէն: Լսեցի որ քանիցս կը կրկնէին Պուրկիլում բառը. արքունիքի աւագանիներէն մէկ քանին զփութարութեամբ ճարձայ բանալով ամբոխին մէջէն, մինչեւ

ինծի հասան, և խնդրեցին որ անմիջապէս պալատ երթամ ուր հրդեհ ծագած էր Ն. Վեհափառութեան կայսրուհւոյն յարկաբաժիններուն մէջ, պատուակալ օրիւրդի մը անփութութեան հետեւանօք, որ վէպ մը կարգաւոր միջոցին քնացեր էր: Անմիջապէս ոտքի ելայ: Ամէնուն հրաման տրուեցաւ որ քաշուին, և որովհետեւ լուսնի լոյս կար, յաջողեցայ պալատ երթալ առանց ո և է մէկը կոխտելու: Տեսայ որ պատերուն վրայ սանդուխներ դրած էին, և բազմաթիւ դոյլեր բերած էին. բայց հարկ էր երթալ ջուր բերել բաւական հեռաւորութենէ: Այս դոյլերը գրեթէ այնքան խոշոր էին, որքան կարկաղելու մատնոցները: Խեղճ մարդիկը ձեռքէ ձեռք կուտային զանոնք հնար եղածին չափ արագօրէն: Բայց հրդեհը այնքան ուստիկ էր որ ատոնք մեծ բանի մը չէին ծառայեր: Շատ դիւրին պիտի ըլլար ինծի՝ հրդեհը մարել իմ թանձր վերարկուս ձգելով բոցերուն վրայ, բայց աճապարանքիս մէջ դժբախտաբար մոտցեր էի զայն միասին առնել: Այս չքեղ պալատը անխուսափելի կերպով բոցերու ճարակ պիտի ըլլար, երբ յանկարծ միտքս բան մը ինկաւ:

Որովհետեւ շատ զփութար էր՝ հին մեհեանին մէջ որ ինծի իրրեւ բնակարան կը ծառայէր, մոտցնել պէտք եղած քանակութեամբ ջուր իմ լուսցումներուս համար, զարեջրագործի տակառ մը տուած էին ինծի: Եւ որպէս զի դիւրին ըլլայ զայն լեցնել, այդ տակառը դրուած էր հօրի մը մօտ, քաղաքին մուտքին վրայ, և հետեւապէս պալատին ալ մօտ: Նախորդ իրակունը բաւական ուշ իմ բնակարանս դարձած ըլլալով, անկողին մտնելէ առաջ լուսցուեր էի այդ տակառին մէջ, և բարեբախտաբար ջուրը պարպուած չէր, կամ գոնէ ես այնպէս կը կարծէի: Անմիջապէս վազեցի այդ տակառը փնտռելու, և որովհետեւ բաւական քանակութեամբ ջուր կար մէջը, երեք վայրկեանի մէջ հրդեհը բոլորովին մարեցաւ և կործանումէ ազատուեցաւ մնացորդը այդ պատուական շէնքին, որ զարեբու աշխատանքով կառուցուած էր:

Արդ, այդ թագաւորութեան հիմնական օրէնքներուն հա-

մածայն, մահացու ոճիր մըն էր պայտաթի շրջափակին մէջ նե-
տել ու է աղտոտ կամ անմաքուր բան: Հետեւողէս ես պարտ
էի նախ իմ տակառու պարպել և հորէն նոր քաշուած մաքուր
ջուրով լեցնելէ ետքը զայն դորձածել հրդեհը մարելու: Չիս
մտահոգութենէ ազատելու համար, Ն. Վեհափառութիւնը
մասնաւոր գրով մը տեղեկացուց ինձ թէ հրաման պիտի զրկէ
Դատական Ատենան Ստաշին Նախագահին որպէս զի իմ նե-
րուսն ձեռք բերելու համար կանոնաւոր ձեւակերպութիւններ
կատարուին: Եւ սակայն այդ ներումը չհնորձուեցաւ ինձի:
Գաղտնապէս տեղեկութիւն տրուեցաւ ինձի թէ Կայսրուհին
երգունցած էր վրէժ լուծել ինձմէ:

ԺԶ.

ԻՄ ԱՊՐԵԼԱԿԵՐՊՍ

Բայց թերեւս չանկեան բլլայ ընթերցողին քիչ մը ման-
րաւանութիւններ տալ իմ ապրելու կերպիս վրայ Լիլլիբու-
թի երկրին մէջ, ուր մնացի ինը ամիս տասներեք օր: Չեռա-
կան աշխատութեան սիրող մը բլլալով, և մանաւանդ թէ առ
այդ՝ հարկէն ստիպուած դանուելով, Արքայական Պարտէզին
ամենէն մեծ ծառերէն ինձի համար բաւարար աթոռ մը և սե-
ղան մը չինած էի: Երկու հարիւր կարուհիներ գործածուեցան
ինձի շապիկներ և անկողինիս և սեղանիս սաւաններ կարելու
համար, բոլորն ալ իրենց կրցածին չափ ամուր և թանձր
կտաւէ. և սակայն պէտք եղաւ որ քանի մը ծաղք կարեն,
որովհետեւ ամենէն թանձր կտաւը մեր ամենանորր շղարչէն
տակի բարակ էր: Իրենց կտաւները սովորաբար երեք բթա-
չափ լայնք ունին, և առաւանակն երեք ոտք երկայնութիւն:
Գետինը պատկեցայ ամբողջ երկայնքիս, և իմ չափս առնելու
համար՝ գործաւորուհի մը կը մագլցէր վիզին վրայ, ուրիշներ՝
ծունկերուս վրայ կ'նկէին, և իրենց միջեւ կը պրկէին առա-
սան մը որուն իւրաքանչիւր ծայրը բռնած էր կարուհիներէն
մէկը, և երրորդ մը այս առաւանին երկայնութիւնը կը չափէր
մէկ փթաչափ երկայնութիւն ունեցող կանգունով մը: Յետոյ

իմ աջ բթամատիս չափը առին, և ասիկա բաւական եղաւ,
մաթէմատիքական այն հաշուին համաձայն թէ բթամատի շըր-
ջապատին եռապատիկը հաւասար է գաստակի շըջապատին.
և այսպէս շարունակաբար՝ վիզին և հասակին համար: Նաեւ
չնորհիւ իմ հին շապիկիս զօր իրենց առջև փոցի՝ իբրեւ կա-
ղապար և օրինակ ծառայելու համար, այդ կարուհիները պատ-
րաստեցին ինձի շատ յարմար ձերմակեղէններս:

Նմանապէս երեք հարիւր գերձակներ գործածուեցան ինձի
հագուստ կարելու համար. Բայց չափս առնելու համար ուրիշ
կերպ մը խորհեցան: Ես ծունկի եկայ, և իրենք սանդուխ մը
զրին գետինէն մինչեւ իմ պարանոցս, իրենցմէ մէկը այդ
սանդուխին վրայ եղաւ և ծայրը կապար կապուած թիւ մը

Պէֆուսըացիները յուսահատական ճիչեր կ'արձակէին. երբ կը տես-
նէին թէ իրենց ամբողջ նաւատորմը կը տանիմ կռնակա շալկած:

Կիլիկիէի ճամբորդութիւնը

կախեց մինչև գետինը, ինչ որ տուաւ իմ վերարկուիս չափը քան ձեռքովս առի իմ մէջքիս և թեւերուս չափը:

Երբ հագուստներս լմացան (և անոնք շինուեցան իմ տանա մէջ, որովհետեւ իրենց ամէնէն խոշոր բնակարաններուն մէջ չափաւ սղմէին անոնք), և շմանէին այն փոքր ձեռագործներուն՝ դանազան կտորուանքներէ շինուած՝ որոնց մէջ շատ վարպետ են Անգլիոյ տիկիները: Միայն թէ իմիներուս վրայ ամէն գոյներ կային:

Երեք հարիւր խոհարարներ ունէի, որոնք զբաղած էին ուտելիք պատրաստելու ինձ: Իմ տանս շուրջը շինուած մանրադիտական անակներու մէջ ևր բնակէին, ուր կ'ապրէին իրենց ընտանիքներով և ուր իւրաքանչիւրը ինծի կը պատրաստէր երկու պնակ կերակուր: Մէկ ձեռքովս քսան սպասաւորներ միասին կը բռնէի և սեղանին վրայ կը դնէի որպէս զի ինծի ծառային: Հարիւրի չափ սպասաւորներ ալ գետնին վրայ կը մնային, ոմանք միտի պնակներ բռնած, ուրիշներ գինիի կամ ուրիշ ըմպելիքներու տակաւներ, զորս իրենց ուտին վրայ կը կրէին, և զորս իմ ծառաներս սեղանին վրայ կը քաշէին, — որ ատեն որ պէտք ունենայի, շատ հանճարեղ եղանակով մը, լիսեռնիկներու միջոցաւ, ճիշդ ինչպէս որ մենք Եւրոպայի մէջ հորէն ջուր կը քաշենք:

Իրենց մէկ պնակ միտը պատառ մը միայն կ'ընէի, և իրենց մէկ տակառ ըմպելին մէկ անգամէն կը խմէի: Իրենց ոչխարը մերինին չափ համով չէ, բայց եղը մերինէն ընտիր է: Անգամ մը եղան կողի միտ մը բերին ինծի՝ այնչափ իւղոտ որ ստիպուեցայ երեք պատառ ընել, բայց ասիկա հաղուաղէպ էր: Իմ ծառաներս զարմացած մնացին տեսնելով որ միտը և ոսկորը միասին կ'ուտեմ, ինչպէս Եւրոպայի մէջ կ'ընենք արտոյտի մը սրունքը: Ընդհանրապէս մէկ պատառ կ'ընէի իրենց սագերը ու հնդկահաւերը: Բայց պէտք է խոստովանիմ որ անոնք շատ գերազանց են մերիններէն: Գալով որտի պղտիկ թռչուններուն անոնց քսան երեսունը մէկէն կ'առնէի դանակիս ծայրը:

ԺԷ.

ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ ԷՆԹՐԻԿՆԵՐ. — ՓԱԽՈՒՍՏՈՒ

Ամբողջ կեանքիս մէջ օտար մնացած եմ արքունիքի սովորութիւններէն: Անշուշտ լսած էի իշխանաւորներու և նախարարներու նկարագրին վրայ խօսուածները: Բայց երբեք չէի սպասեր ատոնց արդիւնքին շատ սոսկալի կերպով յայտնուելը տեսնել երկրի մը մէջ որ այնքան հեռու էր Եւրոպայէն, և կը կարծէի թէ կը կառավարուէր Եւրոպայի մէջ տիրող կարգ եւ սարքէն բոլորովին տարբեր սկզբունքներով:

Արդ, օրին մէկը երբ կը պատրաստուէի Պէթուսքուի կայսեր մօտ երթալու, պալատին մէջ խիստ բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութիւն մը եկաւ զիս գտաւ գաղտնապէս, գիշեր ատեն, դահաւորակով, առանց իր անունը տալու, և խնդրեց որ զինք իմ ներկայութեանս ընդունիմ: Ն. Վսեմութիւնը իմացուց ինձ թէ Նախարարաց Խորհուրդին մէջ ամբաստանուած եմ մատնութեան և այլ ոճիրներով, որոնք մանրամասնուած են Քուրիմպուս Յիւսոգրինի (Լեռ-Մարգուն) գէմ պատրաստուած ամբաստանագրին յօդուածներուն մէջ, և որոնց ամէնէն կարեւորն էր Ն. Վեհափառութեան գէմ զաւաճանութեան ոճիրը:

«Յիշեալ Քուրիմպուս-Յիւսոգրինը, կ'ըսէր ամբաստանագիրը, Ն. Վեհափառութեան սիրեցեալ տիկնոջ յարկարաժնի հրդեհը մարելու պատրուակին տակ, վատ և սատանայական չարամտութեամբ նոյն հրդեհը մարած է անմաքուր և աղտոտ ջրովի հեղեղով մը: Յիշեալ Քուրիմպուս-Յիւսոգրինը մերժած է ջուրի հեղեղով մը: Յիշեալ Քուրիմպուս-Յիւսոգրինը, և կուգրաւել Պէթուսքուի կայսեր բոլոր մարտանաւերը, և կուրուստի մատնել Բութ-Ծայրեան բոլոր աքսորականները, պատրուակելով թէ չի կրնար խիղճերու վրայ բռնաճալ, և ջնջել անմեղ ժողովուրդի մը ազատութիւնն և կեանքը:»

Վերջին պահուն որոշեր էին կեանքս չհորհել, բայց աչքերս փորել և ի վերջոյ զիս յամբողջ մեռցնել անօթութիւնէ:

Մտադրեցի անմիջապէս փախչիլ և Պէթուսքուի կայսրութեան մօտ սպաստանիլ:

Նամակ մը գրեցի իմ բարեկամ Պ. խորհրդականին և իմացուցի թէ որոշած եմ նոյն օրուան առտուն իսկ մեկնիլ Պլէֆուսքու, նախապէս ինծի տրուած արտօնութեան համաձայն, և առանց պատասխանի սպասելու, գացի կղզիին այն կողմը ուր կը գտնուէր մեր նաւատորմը: Զեռք առի ամէնէն խոշոր ճարտանաւը, ցուկին պարան մը անցուցի, և խաբիսները վեր առնելով հանուեցայ և հազուստներու ինչպէս նաեւ թեւիս տակն առնելով բերած վերմակս դրի նաւուն վրայ և զայն սկսայ քաշել իմ ետեւէս: Մերթ ջուրին մէջ քալելով և մերթ լողալով հասայ Պլէֆուսքուի նաւահանգիստը, ուր կը սպասուէի երկար ատենէ ի վեր: Ինծի երկու առաջնորդներ տուին, տանելու համար մայրաքաղաքը, որ միեւնոյն անունը կը կրէ: Այդ առաջնորդները ձեռքիս մէջ բռնեցի, մինչեւ որ հասայ քաղաքին հաղիւ հարիւր ձողաչափ մօտ, և իրենցմէ խնդրեցի որ երթան իմ ժամանումս ծառուցանեն պետական պաշտօնատարներէն մէկուն, և անոնց տեղեկացնեն թէ կը սպասեմ Ն. Վեհափառութեան կայսեր հրամաններուն: Ժամ մը ետքը պատասխան ստացայ թէ Ն. Վեհափառութիւնը, ամբողջ կայս. ընտանիքով և արքունեաց մեծ սպաներու ուղեկցութեամբ գիւս դիմաւորելու կուգայ: Յիսուն ցողաչափ եւս մօտեցայ: Կայսրը և ամբողջ իր հետեւորդները ձիերէն վար իջան: Նոյնպէս կայսրուհին և արքունեաց տիկիները իջան իրենց պալատական կառքերէն, և չնչմարեցի բնաւ թէ անոնք ինձմէ կը վախնան, կամ գիւտեանելով ո՛ր է զարմացում կ'ունենան. Գեանին վրայ պառկեցայ, համբուրելու համար Ն. Վեհափառութիւն կայսեր և կայսրուհին ձեռքերը: Ըսի կայսեր թէ իմ խոտուովս համաձայն և կայսեր՝ իմ պետիս՝ թողտուութեամբ եկած եմ պատիւը ունենալու համար տեսնելու այսքան հզօր իշխան մը, և անոր ընծայելու համար այն բոլոր ծառայութիւնները որոնք իմ կարողութեանս սահմանին մէջ էին և որոնք հաթեանցս: Բայց բնաւ բան մը չըսի իմ շնորհակալութեանս մասին:

Ընթերցողը չափաի ձանձրացնեմ, Պլէֆուսքուի արքունիքին մէջ ինծի եղած ընդունելութեան մանրամասնութեամբ, ինչ որ համաձայն էր այնքան մեծ իշխանի մը վեհանաճութեան, ոչ ալ այն դժուարութեանց որոնց ենթարկուեցայ տուն մը և անկողին մը չգտնուելուն հետեանքով, որով ստիպուեցայ գետինը՝ հողին վրայ պառկիլ, վերմակին մէջ պլլուած:

Իմ ժամանումէս երեք օր վերջ հետաքրքրութեան համար մինչ կը պտըտէի կղզիին հիւսիս-արեւելեան կողմը, կէս փարսափի չափ հեռուն տեսայ ծովուն մէջ բան մը, որ շատ կը նմանէր չրջած նաւակի մը: Կօշիկներս և գուլպաներս հանեցի, և ջուրին մէջ յառաջացայ հարիւր յիսուն ձողաչափ տեղ: Նոյն առարկան ալ այդ միջոցին դէպ ինձ կը քշուէր ծովուն մակընթացութեան շնորհիւ, և ստուգեցի որ իրապէս նաւակ մըն էր ան, լաւ եւս մակոյկ մը զօր փոթորիկ մը անջատած պէտք է ըլլար, նաեւ մը: Այն ատեն ան-

Դէպքս գետին մօտեցուցի, համբուրելու համար Ն. Վեհափառութեան ձեռքը:

Նամակ մը գրեցի իմ բարեկամ Պ. խորհրդականին և իմացուցի թէ որոշած եմ նոյն օրուան առտուն իսկ մեկնել Պէշփուքու, նախապէս ինծի տրուած արտօնութեան համաձայն, և առանց պատասխանի սպասելու, գացի կղզիին այն կողմը ուր կը գտնուէր մեր նաւատորմը: Զեռք առի ամէնէն խոշոր ճարտանաւը, ցուկին պարան մը անցուցի, և խաբիսները վեր առնելով հանուեցայ և հագուստներս, ինչպէս նաեւ թեւիս տակն առնելով բերած վերմակս զրի նաւուն վրայ և զայն սկսայ քաշել իմ ետեւէս: Մերթ ջուրին մէջ քայելով և մերթ լողալով հասայ Պէշփուքուի նաւահանգիստը, ուր կը սպասուէի երկար ատենէ ի վեր: Ինծի երկու առաջնորդներ տուին, տանելու համար մայրաքաղաքը, որ միեւնոյն անունը կը կրէ: Այդ առաջնորդները ձեռքիս մէջ բռնեցի, մինչեւ որ հասայ քաղաքին հագիւ հարիւր ձողաչափ ժօա, և իրենցմէ խնդրեցի որ երթան իմ ժամանումս ծանուցանեն պետական պաշտօնատարներէն մէկուն, և անոնց տեղեկացնեն թէ կը սպասեմ Ն. Վեհափառութեան կայսեր հրամաններուն: Ժամ մը ետքը պատասխան ստացայ թէ Ն. Վեհափառութիւնը, ամբողջ կայս. ընտանիքով և արքունեաց մեծ սպաներու ուղեկցութեամբ գիւ գիմաւորելու կուգայ: Յիսուն ցողաչափ եւս մօտեցայ: Կայսրը և ամբողջ իր հետեւորդները ձիւրէն վար իջան: Նոյնպէս կայսրուհին և արքունեաց տիկիները իջան իրենց պալատական կառքերէն, և չնձարեցի բնաւ թէ անոնք ինձմէ կը վախնան, կամ գիւ տեսնելով ո՛ր է զարմացում կ'ունենան. Գետնին վրայ պառկեցայ, համբուրելու համար Ն. Վեհափառութիւն կայսեր և կայսրուհին ձեռքերը: Ըսի կայսեր թէ իմ խոստումիս համաձայն և կայսեր՝ իմ պետիս՝ թոյլատուութեամբ եկած եմ պատիւը ունենալու համար տեսնելու այսքան հզօր իշխան մը, և անոր ընծայելու համար այն բոլոր ծառայութիւնները որոնք իմ կարողութեանս սահմանին մէջ էին և որոնք հակառակ չէին իմ վեհապետիս հանդէպ ունեցած պարտականութեանցս: Բայց բնաւ բան մը չըսի իմ շնորհակալութեանս մասին:

Ընթերցողը չպիտի ձանձրացնեմ, Պէշփուքուի արքունիքին մէջ ինծի եղած բնգունելութեան մանրամասնութեամբ, ինչ որ համաձայն էր այնքան մեծ իշխանի մը վեհանձնութեան, ոչ ալ այն դժուարութեանց որոնց ենթարկուեցայ՝ տուն մը և անկողին մը չգտնուելուն հետեանքով, որով ստիպուեցայ գետինը՝ հողին վրայ պառկել, վերմակին մէջ պլլուած:

Իմ ժամանումէս երեք օր վերջ հետաքրքրութեան համար մինչ կը պարտէի կղզիին հիւսիս-արեւելեան կողմը, կէս փարսակի չափ հեռուն տեսայ ծովուն մէջ բան մը, որ շատ կը նմանէր չրջած նաւակի մը: Կօշիկներս և զուլպաներս հանեցի, և ջուրին մէջ յառաջացայ հարիւր յիսուն ձողաչափ տեղ: Նոյն առարկան ալ այդ միջոցին դէպ ինձ կը քշուէր ծովուն մակընթացութեան շնորհիւ, և ստուգեցի որ իրապէս նաւակ մըն էր ան, լաւ եւս մակոյցի մը զօր փոթորիկ մը անջատած պէտք է բլլար, նաեւ մը: Այն տեսն ան-

Դէպք գետնին մօտեցուցի, համբուրելու համար Ն. Վեհափառութեան մեռքը:

միջապէս քաղաք դարձայ, եւ Ն. Վեհափառութենէն խնդրեցի որ ինծի փոխ տայ քսանը մեծագոյն նաւերէն, որ իրեն մնացած էին՝ իր նաւատորմին կորուստէն ետքը, նաւաւ երեք հազար նաւազներ՝ դեր ծովակալին հրամանատարութեան տակ։ Այս նաւատորմը անմիջապէս առաջատար պարզեց եւ մեծ շրջանը ըրաւ, մինչ ես ամէնէն կարճ ճամբով կը վերադառնայի այն տեղը, ուր երեսան հանած էի մակոյկը, զոր ծովախաղացքը աւելի մօտ քշեր էր ծովեզերքին։ Բոլոր նաւազները ունէին իրենց քով բաւականաչափ առատաններ զորս եւս աւելի տոկուն դարձնելու համար իրարու վրայ պլլեցի։ Երբ նաւերը եկան հատան ինծի, հանեցի հազուստներս, ջուրին մէջ յառաջացայ մինչեւ մակոյկին յիսուն ձողաչափ մօտ, որմէ յետոյ հարկադրուեցայ լողալ՝ անոր քով հասնելու համար։ Նաւազները պարան մը երկնցուցին ինծի։

Հովը նպաստաւոր էր, եւ նաւատորմներու օգնութեամբ յաջողեցայ մակոյկը քշել մինչեւ ծովեզերքին քսան ձողաչափ մօտ։ Սպասեցի որ ծովուն ջուրերը քաշուին տեղատուութեամբ, յետոյ մակոյկին քով գացի զոր գետնին վրայ քաշելով, եւ հազար մարդու, չուաններու եւ մեքենաներու օգնութեամբ յաջողեցայ զայն դարձնել իր ողնաքարին վրայ, եւ տեսայ թէ շատ քիչ մնաստած է։

Լիւրիփութի կայսրը այդ միջոցին պատուիրակ մը ղրկած էր Պլէֆուսքուի կայսեր մօտ, անոր ծանուցանելու համար թէ ես դաւաճան մըն եմ, թէ խոյս տուած եմ իր արդարութենէն, եւ թէ՛ եթէ երկու օրէն չվերադառնամ, պիտի զրկուիմ իմ Նաւափ տիրուպէս, եւ պետական դաւաճանութեամբ յանցաւոր պիտի հռչակուիմ։ Պատգամաւորը կ'աւելցնէր թէ երկու կայսրութիւններուն միջեւ խաղաղութիւնն եւ բարեկամութիւնը պահպանելու համար, իր վեհապետը կը յուսար որ իր եղբայրը՝ Պլէֆուսքուի թագաւորը՝ պիտի հրամայէ զիս վերադարձնել Լիւրիփութ, ոտքերս եւ ձեռքերս կապուած, պատժուելու համար իրբեւ դաւաճան։ Երեք օր խորհրդակցութիւն կատարելէ ետքը, Պլէֆուսքուի կայսրը տուաւ իր

պատասխանը, շատ քաղաքավար ոճով ըսելով թէ զիս կապուած վիճակի մէջ զրկել անկարելի էր։

Պատգամաւորը այս պատասխանը առնելով դարձաւ Լիւրիփութ, եւ Պլէֆուսքուի թագաւորը ինծի պատմեց անցած դարձածը։ Ըսի իրեն թէ քանի որ բախտը, զէչ թէ աղէկ, նաւ մը կ'ընծայէր ինծի, ես որոշած եմ ինքզինքս ովկիանոսին յանձնել, քան թէ գժտութեան պատճառ մը դառնալ այսքան հզօր երկու վեհապետներու միջեւ։

ԺԳ.

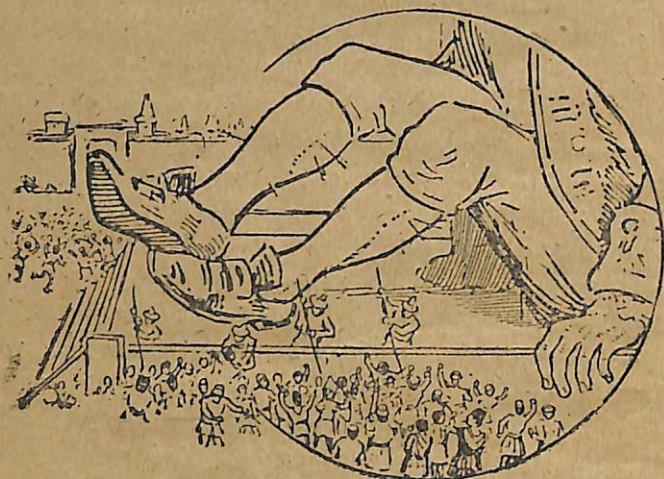
ՄԵԿՆՈՒՄՍ՝ ԳԱՃԱՃՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԷՆ

Հինգ հարիւր գործաւորներ աշխատեցան՝ պատրաստելու համար երկու առաքատ, իմ ցուցմունքներուս համաձայն, եւ պէտք եղաւ որ իրենց ամէնէն հաստ կտաններէն տասներեք ծալք իրարու վրայ բերեն, քիչ շատ տոկուն բան մը ձեռք բերելու համար։ Պէտք ունեցայ չուաններ եւ պարաններ պատրաստելու, ինչ որ ըրի՝ իրենց ամէնէն հաստ պարաններուն տասը, քսանը, երեսունը իրարու վրայ փաթթելով։ Խոշոր քար մը զոր յաջողեցայ գտնել ծովեզերքին վրայ երկար փնտռութեամբ մը ընելէ ետքը, ինծի ծառայեց՝ իրբե խարխիս գործածելու իմ նաւուս։ Երեք հարիւր կովի ճարպը տուին ինծի՝ մակոյկս իւղոտելու եւ ուրիշ պէտքերու գործածելու համար։ Մեծ նեղութիւն կրեցի ամէնէն մեծ ծառերէն մէկ քանին արմատէն փրցնելու համար, որպէս զի անոնցմէ կայմեր եւ թիւր չլինեմ։ Բայց երբ այդ ամէնէն ծառը գործը կատարեցի, երկրորդական աշխատութեանց մէջ ինծի օգնեցին Ն. Վեհափառութեան հիւանները եւ ատաղձները։

Ամիս մը ետքը, երբ ամէն բան պատրաստ եղաւ, գացի Ն. Վեհափառութեան հրամաններն ստանալու եւ հրաժեշտ առնելու։ Կայսրը, արքայական ընտանեաց ընկերակցութեամբ, նստելու։ Կայսրը, արքայական ընտանեաց ընկերակցութեամբ, պալատէն դուրս ելաւ։ Դէմքս գետնին դրի՝ համբուրելու հա-

հասկատ նաւը, երեք հազար թօնօ տարողութեամբ, որ կ'երթար դէպի Սուրաթ, հրամատարութեամբ Լիվրուլցի նաւապետ ձօն Նիքլոսի:

Բայց իմ ուղեւորութիւններուս երկրորդ մասին մէջ է որ պիտի գտնէք իմ նոր արկածներուս պատմութիւնը:

Վ Ե Ր Զ

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. Պոլիո, Զաւմաքըլար Եօգուտու, Թիւ 32

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

ՈՐԻՍԱՀԱՅՆԵՐԷՆ ՎԵՊԵՐՈՒ

	Չրշ.
Աջէրֆէզա — Վ. Փափաղեան 1905	100
Ալիմահարի ոսկին — Բժ. Ա. Բուդուղեան 1914	25
Աղբատ դպրոցականը — Կ. Լուկաշեիչ 1912	20
Անառակ Որդին — Պ. Վ. Զասօղիմակի 1905	30
Անյազը — Վ. Փափաղեան 1897	30
Անուրջներ — Օ. Շրէյներ 1904	20
Անտառապետ Ֆրեանրիկ — Է. Շատրիան 1903	50
Անտառի զաւակները — Բժ. Բուդուղեան 1913	25
Աշխարհաշունչ — Գ. Տէր Դեանդեան 1914	100
Ապենիններից մինչև անդերը — Է. Ամիդիս 1889	15
Առանց դաւանանքի — Հ. Սէնքիէվիչ 1911	250
Արամը (Հայ քրդական կեանքէն) — Մ. Շուտ 1905	25
Արդոնաւորդներ — Գ. Շաբ 1910	20
Արկածներ լուսնի վրայ — Գօլիարտօ 1910	45
Արշակ երկրորդ — Մ. Բ. Ղազարեան 1909	30
Բախտը ինչո՞ւմն էր — Ա. Տէր Խաչատրեան 1909	10
Բարեպաշտ մարդիկ — Գ. Բարխուդարեանց 1889	60
Բենիամին Ֆրանկլին — Ֆ. Շմիտզ 1885	30
Բէաթրիչէ — Պ. Հայդէ 1891	30
Բէն Հուր — Լ. Ուօլլէս, 2 հատոր 1911	200
Գիւղացի Բիւզնէրը — Ֆօն Պօլէնց 1911	125
Գողացուած իշխանուհին 1911	30

Գոգիա Ուիլլի — Է. Նինսվիլի 1905	15
Դարեհոր կաղնին 1907	12.50
Դաւիթ Կոպալէրֆիլդ — Չ. Դիկկինս, 2 հատոր 1912	225
Դաւիթ Բէկ — Բաֆֆի 1903	350
Դէպի դպրոց — Յ. Աղաբաբ 1912	20
Դիմակներ — Ա. Տ. Տ. Թաւրիշ 1905	100
Դիրքերի վրայ — Յ. Սօլովեան 1918	60
Երկասիրութիւններ — Ս. Քամալեանց 1896	60
Երկու նովելլա — Ի. Ահօ 1904	10
Երկու քոյր — Ղ. Աղայեան 1916	100
Եօթ կախուածների պատմութիւնը — Լ. Անդրէս 1909	50
Զօրապետ Տեմպեստան — Ե. Սալգարի 1914	25
Զօրավարի ընծան — Բժ. Բուդուղեան 1914	25
Էմաէ — Ս. Ռ. Ռանդարէ 1893	30
Էսքիջներ — Մ. Մանուէլեան 1905	50
Ընկեր — Լ. Լազեան 1906	20
Թանկ արժէ, Արմա. այդ դու ես — Լ. Տալստոյ 1911	30
Թերուս կնոջ խոստովանանքը — Ն. Աթայեան 1913	20
Թշնամիներ — Ինֆանցիե 1915	15
Ժամագործի յիշողութիւնները — Է. Շատրիան 1905	15
Թողովածու երկերի — Ա. Ահարոնեան, Ա. հատ. 1909	150
» » » Բ. հատ. Խիզները	150
» » — Շիրվանզատէ Բ. հատ. 1903	300
» » , Գ. հատ. 1912	300
Ժուժկալ գինեւոնները — Գրիգոր քհ. Պետրով 1907	15
Իրանի պատուհասները — Ատրպետ 1911	150
Իւլիանկա — Է. Օմէշկոյ 1900	20
Լեռնի Հէքեաթը — Ա. Արովեան 1917	100
Խամայի Մելիքութիւնները — Բաֆֆի 1906	200
Խաչագողի յիշատակարանը — Բաֆֆի 1905	200
Խաւար — Լ. Անդրէս 1908	25
Խաւարի մէջ — Ա. Ահարոնեան 1910	75

Խուլ Խաչիկ — Ս. Քամալեանց 1905	30
Ծիւ ու ծաղիկ — Սէյրի 1913	20
Կայծեր — Բաֆֆի 2 հատոր 1904	500
Կարմիր լապտեր — Վուէտիչ 1879	30
Կեանքի գծեր — Ա. Քալանթար 1892	60
Կեանքի վէպը — Ա. Ահարոնեան 1908	150
Կոլումբ — Լ. Տալստոյ 1891	20
Կրթական ճանապարհորդութիւն Վորխոֆերի 1913	25
Հաջի Մուրադ, — Լ. Ն. Տալստոյ 1014	30
Հեղեղ — Էմիլ Զօլա 1914	30
Հոգսը — Հ. Զուդերման 1913	90
Ճակատագիր — Մ. Մանուէլեան 1953	30
Ճարպագունդը, Զարդը — Գոտր Մօպասան 1913	30
Ճշմարտութիւն — Ի. Կուրց 1903	10
Մանկութեանս մեղքերը — Բ. Պրուս 1918	60
Մանրանկարներ — Ա. Քալանթար 2 հատ. 1904	250
Մանիչ — Վահունի (Վ. Փափաղեան) 1911	50
Մարգարիտներ — Լ. Ա. Լալայեան 3 հատոր	600
Մաքսիմ — Կ. Ստախիւովիչ 1900	10
Մերձեցում (Սնուրջներ) — Մ. Տ. Շուտ 1903	20
Մըուան — Օ. Ի. Շմիտտ 1892	30
Մի անմեղ մարդու սոսկալի մահը — Վ. Վերիտտ 1905	15
Մի գիւղացու պատմութիւն — Է. Շատրիան 1914	250
Մի հոսանքով — Բժ. Բուդուղեան 1915	25
Մի պոռոյտ ծաղունդ — Հ. Մ. Հայկազեան 1905	50
Մոխիրների տակից — Ա. Ահարոնեան 1910	40
Մուրացկանի պատմածը — Ի. Ճաւախիկէ 1912	30
Յանցանք — Յովհ. Մալխասեան 1913	20
Յարութիւն — Լ. Տալստոյ 1911	150
Նաուլիակա — Բ. Կիպլինգ 1915	25
Նկարչի կեանքից — Գ. Բաշինջանեան 1903	70
Նոնցայի բերդը — Պ. Հայդէ 1891	30

Շինոց — Ատրպետ 1898	202-30
Շվեյցարական զիւղը — Ա. Ահարոնեան 1913	125
Շրջալիկներ — Ռէն 1913	20
Ողիսական — Հոմեր 1886	150
Ուսեալ պանդուխտ — Յ. Ամիրճանեան 1903	15
Չաննինգների ընտանիքը — Հ. Վուդ 1911	75
Չէկաչ — Մ. Գորկի 1903	50
Պատմութեան քերական — Ա. Չիսով 1613	30
» — Ս. Տէր-Աւետիքեան 1912	60
Պատրանք — Վահուհի (Վ. Փափաղեան) 1921	120
Պատրիկեանի նամակները — Ա. Նամակեան 1891	100
Պարսկական պատկերներ — Բաթթի 1913	200
Պէտք է հետեւիլ — Ե. Ս. 1913	25
Ջոջանց տուն — Ս. Կանայեանց 1907	40
Ջուհան Շահ և Նազանի Խանում — Ի. Միրաքեան 1905	30
Ռէյնէկէ աղուէսը — Ֆ. Շմիտթ 1891	60
Սիստեմ, երջանիկ իշխանը — Մ. Հալքէ և Օ. Վիլլէ 1904	15
Սիրտ — Է. տէ Ամիշիս 1889	100
Սիրտ ինը պատմութեան 1889	50
Վարդարի Արեւ — Բժ. Բուդուղեան 1915	25
Վէպիկներ — Մարգար 1913	25
Վիլհելմ Տելլ — Վ. Օստրոգորսկու 1904	15
» — Շիլլէր 1901	20
Վիճակ — Մ. Տվէն 1912	20
Վիշապ — Ն. Մամիկոնեան 1908	15
Վիքթուս Վոս Սալուսթի — Մ. Մանուէլեան 1912	30
Տարաս Բուլբա — Ն. Գոգոլ 1192	60
Տափաստանը — Ուիլյամ 1914	15
Տէրն ու բանուորը — Լ. Տոլստոյ 1911	30
Յաւագարը — Շիրվանզատէ 111	100
Փայտաշէն խրճիթի մինչև սպիտակ տուն 1916	100

Փոքրիկ Թմբկահարը — Է. տը Ամիշիս 1899	202-6
» պատմութեան քերական — Բժ. Բուդուղեան 1913	25
» վայրենին — Մարիէ Տոայ 1914	25
Քնած արքայադուստրը — Ժուկովսկու 1912	20
Օրիորդ Ֆրեկետտա — Լ. Բուսսենար 1913	25
Ֆրգուսի — Ա. Խնկոյեան 1912	10
Ֆրգուսի, Ռոստամ և Սոհրաբ 1893	100

Տափաստանը — 111
 Տէրն ու բանուորը — 1. Տոլսոյ 111
 Յաւագարը — Շիրվանդատէ 111
 Փայտաշէն խրճիթի մինչև սպիտակ տուն 1916 100

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0224824

1030